

Dr. Katona Magda Nasrin C.Sc.¹

A tálibok afganisztáni győzelmének okai

[DOI10.17047/Hadtud.2022.32.E.168](https://doi.org/10.17047/Hadtud.2022.32.E.168)

Az afganisztáni tálibok a megdöntésük óta eltelt húsz év során kitűnő stratégiát fejlesztettek ki, kihasználva ellenfeleik gyengeségeit. Több évtizedes háborút után következtekbe a tálibok gyors katonai sikerei, miután 2021. augusztus 15-én bevonultak a magára hagyott afgán fővárosba, az ölükbe hullott egy ország kormányzásának gondja anélkül, hogy ehhez kidolgozott politikával rendelkeznének, mivel még nem fejlődtek katonai szervezetből politikai mozgalmá. Nem Blizkriegről van szó, hanem hosszú folyamat eredményéről. A szövetséges erők háborús kudarcának és a Gháni rezsím gyors összeomlásának okai elsősorban rossz politikai döntésekben keresendők, amelyek megágyaztak a katonai kudarcoknak.

A tálibok országszerte gyorsan helyreállították a közbiztonságot. Teljesítményük rendkívüli. Afganisztánban 1978 óta az ország de facto első ízben áll egységes hatalom fennhatósága alatt országszerte viszonylagos béke honol. Mindez káoszból és anarchiából emelkedett ki.

Az afganisztáni tálib mozgalom számára könnyebb volt megdönteni egy gyenge és megosztott kormányt, mint hatékonyan helyreállítani olyan adminisztrációt, amely hazai és nemzetközi legitimitást nyer. Igen nehéz a fegyveres erők újrafelépítése. A tálib haderő is különböző csoportokból áll, akik különböző régiókban csatlakoztak hozzájuk és húsz évig felkelőként harcoltak, most fenn kell tartaniuk a közbiztonságot, meg kell védeniük közigazgatásukat és a polgári lakosságot olyan erőkkel, amelyeket vidéki felkelésekre képeztek ki. A harci mentalitásból a felelős kormányzás attitűdjére való átmenetet számos akadály gátolja. Ideológiai és politikai vitájuk a mozgalmon belül eszkalálódhat. Vetélkedés lehetséges az új vezetésen belül a különböző frakciók között és azokon belül, ami belső válságot eredményezhet. Nem készítették fel a harcosaikat a drámai változásokra, a háborúskodásról a békés kormányzás nehéz feladataira, politikai kultúrájára, ami harcosaik radikalizációjához vezethet. Ily módon a deradikalizáció nehéz: az ellenségeskedés megszüntetése a társadalom szegmenseivel szemben, akiket be kell vonni a kormányzásba.

Bár látványos terrortámadások az utóbbi közel másfél évtizedben az Egyesült Államok és szövetségesei ellen nem történtek, húsz év elteltével a nyugati koalíció korántsem aratott győzelmet "a terrorizmus" felett. A tálibok győzelmével a szeptember 11-i évfordulón az Al-Káida, az Iszlám Állam és más szervezetek ünnepelték az Amerikai Egyesült Államok és a nemzetközi koalíció erői felett aratott győzelmet, ami a jövőben a nemzetközi terrorszervezetek megerősödéséhez vezethet.

Ám ezúttal Afganisztán nem marad magára, geostratégiai helyzete okán a megélenkülő „Nagy Játszma” tengelyén helyezkedik el.

Kulcsszavak: tálib mozgalom, összeomlás, kihívások

Military reasons for the Taliban's success in the blizzard

In the twenty years since their overthrow, the Taliban in Afghanistan have developed an excellent strategy, taking advantage of the weaknesses of their opponents. After decades of tug-of-warfare and standing war, the Taliban's rapid military success in Afghanistan, after being forced to enter the

¹ E-mail: nasrin.katona@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6151-7589>

abandoned Afghan capital on August 15, 2021, suddenly brought the trouble of governing a country without a policy to do so, because they have not yet evolved from a military organization to a political movement. It is not about Blizkrieg, it is the result of a long process. The reasons for the war failure of the allied forces and the rapid collapse of the Ghani regime are primarily to be found in the bad political decisions that have been ingrained in the military failures, both internationally and domestically.

The Taliban quickly restored public security across the country. Their performance is extraordinary. For the first time since 1978, Afghanistan has enjoyed relative peace throughout the country. The country is de facto under a single authority for the first time. It all emerged from chaos and anarchy.

The easier it was for the Taliban movement in Afghanistan to overthrow a weak and divided government, the more difficult it is to restore an administration that gains domestic and international legitimacy. It is very difficult to rebuild the armed forces. The Taliban force is also made up of different groups that joined them in different regions and fought as insurgents for twenty years, now they must maintain public security and protect their administration and civilian population with forces trained for rural uprisings. The transition from a fighting mentality to attitudes to responsible governance is hampered by a number of obstacles. Their ideological and political debate may escalate within the movement. Rivalry is possible within the new leadership between and within the different factions, which could lead to an internal crisis. They did not prepare their fighters for the dramatic changes, from the behavior during the war to the difficult tasks of peaceful government, the political culture that could lead to the alienation of their fighters and to join to more radical groups. In this way, deradicalisation is difficult: ending hostility to the segments of society that need to be involved in governance.

Although no spectacular terrorist attacks have taken place against the United States and its allies in the last nearly a decade and a half, twenty years later of 9/11, the Western coalition has not won a victory over "terrorism". other terrorist organizations have celebrated victory over the United States and international coalition forces, which could lead to a strengthening of international terrorist organizations in the future.

But this time, Afghanistan will not be left alone, it is on the axis of the "Great Game", which is reviving due to its geostrategic position.

Keywords: the Taliban movement, collapse, challenges

Bevezetés

Mindenkit sokkoltak a tálibok gyors katonai sikerei, amelyek tíz nap alatt a 2021. augusztus 15-i hatalomátvételhez vezettek. Mégsem Blizkriegről van szó, hanem hosszú folyamat eredményéről. A Gháni kormány hatalomátadása elkerülhetlen volt, de ilyen összeomlásra senki sem számított. A szövetséges erők háborús kudarcainak és a rezsím gyors összeomlásának okai a rossz politikai döntésekben keresendők, amelyek megágyaztak a katonai kudarcnak. A tálibok, mivel katonai szervezet és nem politikai mozgalom, azóta sem tudnak mit kezdeni az ölükbe hullott országgal.

De teljesítményük rendkívüli. 1978 óta először áll az ország egységes hatalom fennhatósága alatt. Országszerte nyugalom honol, jó a közbiztonság. Mindez káoszból és anarchiából emelkedett ki. De egy országot könnyebb meghódítani, mint kormányozni.

Biztonság van, de nincs nemzeti megbékélés. A diplomáciai elismerés még mindig várta magára.

Ebben a dolgozatban azokat a politikai és főleg katonai tényezőket vizsgáljuk, amelyek következtében húsz évvel előző uralmuk megdöntését követően ismét sikerült birtokba venniük Afganisztánt.

I. A 2021-es tálib hatalomátvétel

2021. augusztus 15-én, amikor a tálib csapatok bevonultak az afgán fővárosba, az Amerikai Egyesült Államok történelmének leghosszabb háborúja fejeződött be.

Joe Biden amerikai elnöknek a feltétel nélküli csapatkivonás május 1-i megkezdését bejelentő 2021. április 14-i beszédét követően a tálibok új stratégiát alkalmaztak, a járásközpontok elfoglalására összpontosították erőiket.

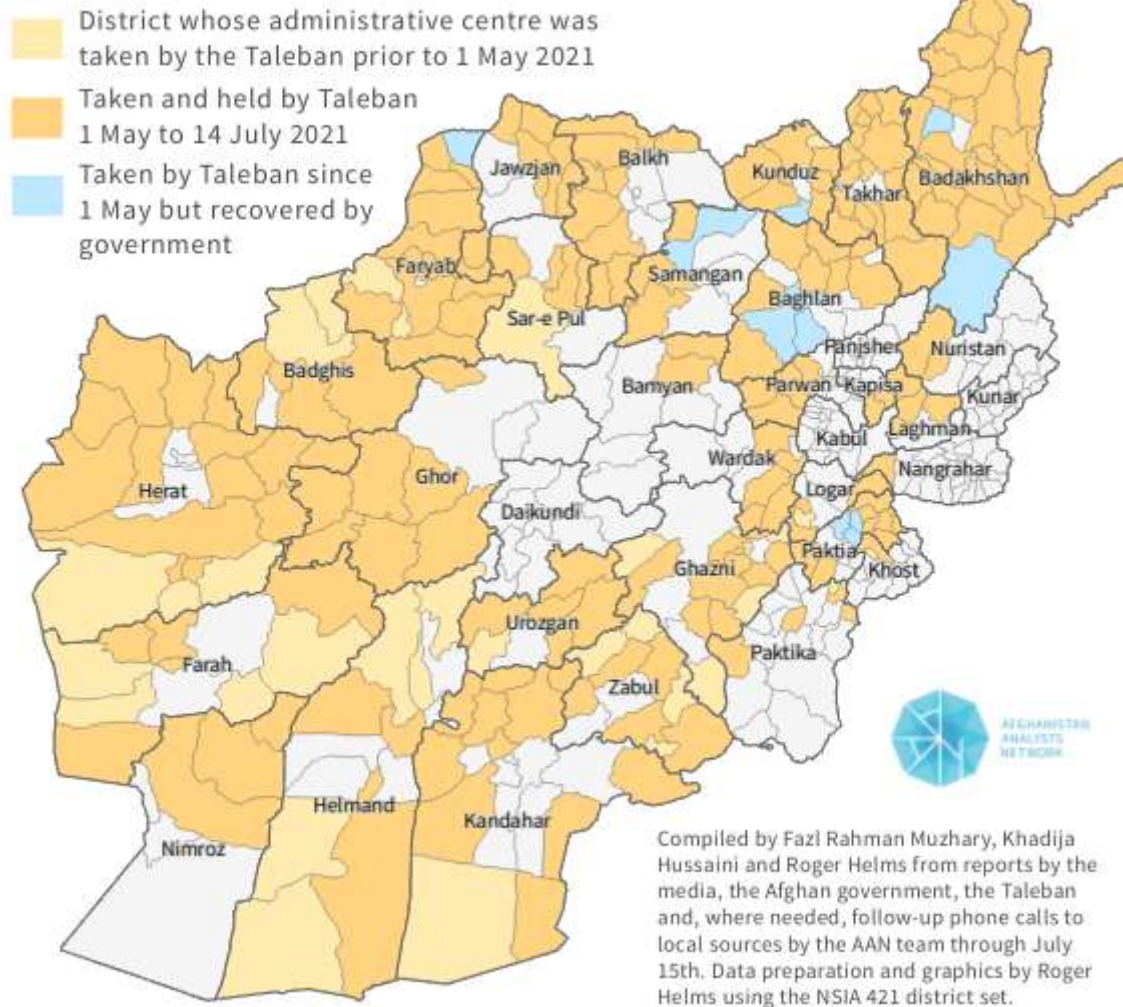
2017-ben még csak tíz járás állt teljes mértékben a tálibok fennhatósága alatt, de már a tartományok többségében jelen voltak a tálibok (a térképen pirossal jelölve).

1. ábra
A tálibok által ellenőrzött területek 2017-ben
 (Forrás: BBC Research 2017)

Május 21-ig a tálibok a térképen látható járásközpontokat tartották ellenőrzésük alatt.

Changes in District Centre Control

2. ábra

Változások a járásközpontok ellenőrzése terén 2021. május 1 és július 14 között

(Forrás: Afghanistan Analysts Network)

Majd felgyorsultak az események. 2021. augusztus 31-ig tervezték a teljes csapatkivonás lebonyolítását és a szeptember 11-i terrortámadások huszadik évfordulójára a teljes evakuációs művelet befejezését, ám június-júliusban drámai gyorsasággal követték egymást az események:

2021. június 8-án Ghazni tartomány Dzsagatau járása, 12-én Szari Pul Szozma Qala járása esett el. Június 25-én 149 járás, július 23-án az ország 421 járásának mintegy fele, augusztus 3-án már 248 járás a tálibok kezén volt. Májustól augusztus közepéig országszerte súlyos harcok, és látványos merényletek tanúi lehettünk.

Június 23-án az amerikai titkosszolgálatok prognózisa szerint hat hónappal az amerikai csapatkivonást követően a főváros eleshet. Ekkor már az amerikaiak csak a biztonságos kivonulásra összpontosítottak. Hagyták a tálibokat, hogy megtarthassák az elfoglalt területeket. Ennek kulcsszerepe volt a háború végső kimenetelében. Az afgán fegyveres erők úgy érezték, hogy magukra hagyták őket.

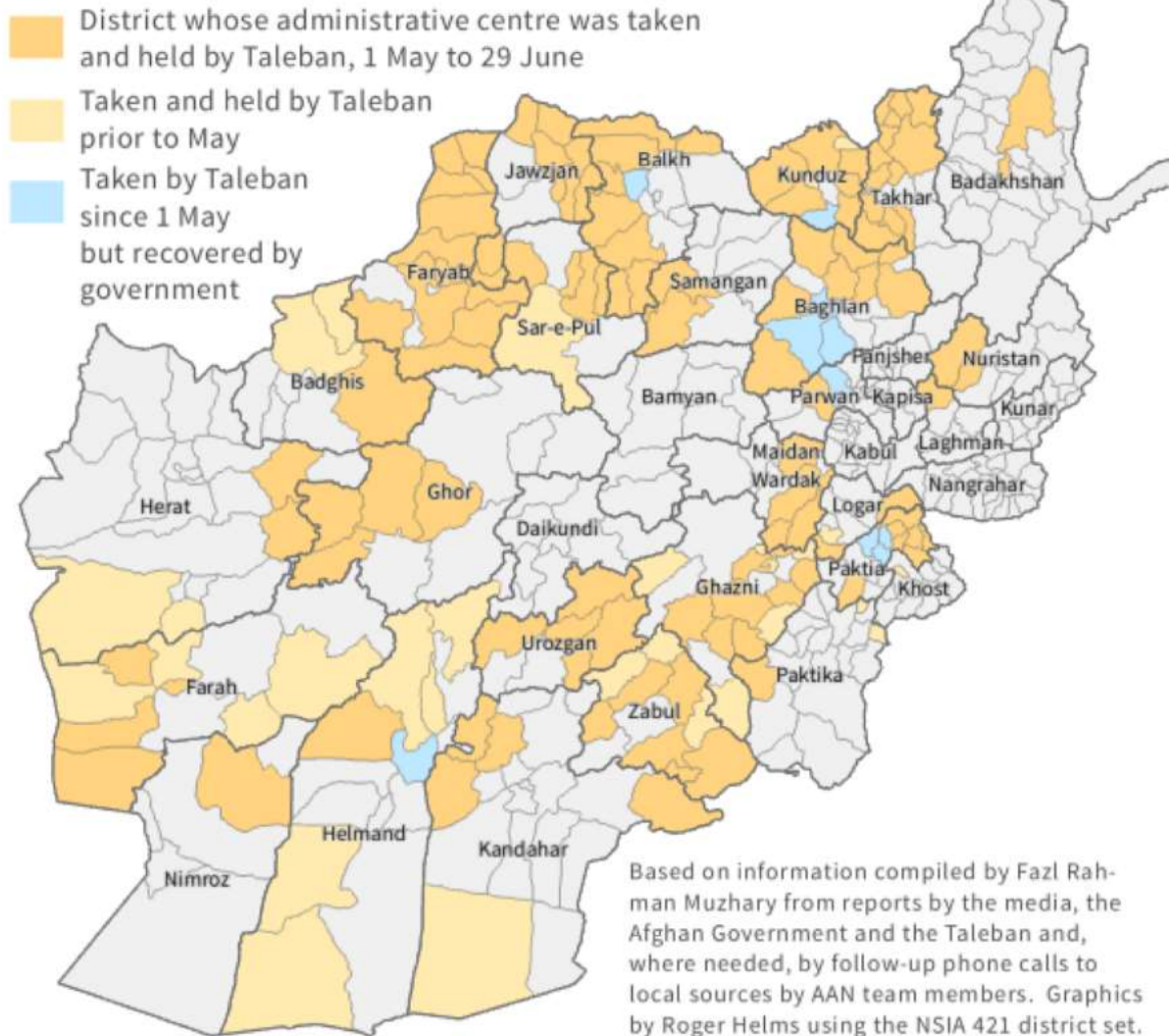
A tálibok a kormányzati oldalon megmutatkozó vetélkedéssel és káosszal ellentétben, egységben és céltudatosan, világos stratégiával, erő és megegyezés jól elegyített taktikáival készültek a győzelemre. Azok a kormányerők, akik készen mutatkoztak az ország védelmére, a rossz döntések következtében egyre inkább elszigetelődtek.

A tálibok módszeresen összpontosítottak a bevételeket generaló határátkelőhelyek elfoglalására, megfosztva a kormányt bevételi forrásaitól, illetve az északi tartományok meghódítására, amelyeket előző uralmuk alatt nem tudtak elfoglalni. Okulván a korábbiak katonai hibáiból, ezúttal nem torpantak meg a zömében pastunok által lakott területek etnikai határainál. Északról és délről, nyugatról keletre haladva körbe kerítették az országot. Különös gondot fordítottak az iráni és a tadzsikisztáni határátkelőhelyek feletti ellenőrzés megszerzésére.

Északon egyik nemzetiség sem él összefüggő tömbben, türkmének, üzbegek, hazarák, tadzsikok, a Pamír kelet-iráni eredetű népcsoportjai, kirgizek és más etnikai csoportok területeit a pastunok szigetei tarkítják, akiken nemtelen bosszút álltak az *Északi Szövetség* erői, őket a tálibok előőrseinek aposztrofálva. A tálibok ezúttal pontosan tudatában voltak az északi térség politikai és geográfiai dinamikáinak, kihasználva az etnikai ellentétek bonyolult szövevényét, helyiekből toborozták harcosaikat. Május 1-e előtt nem állt szándékukban tömegesen elfoglalni a járásokat ott sem, ahol ezt megtehették volna, ám Joe Biden amerikai elnöknek a feltétlen mielőbbi amerikai csapatkivonásról szóló bejelentését követően stratégiájuk megváltozott.

Egyes területeken „külső” egységeket is bevetettek, Fariáb tartomány Qaiszar járásában az ottani súlyos harcok során Badghisz és Helmand tartományokból küldtek erősítést. Ezt követően Fariáb tartományban „az észak kapujában,” is összeomlott a kormányerők morálja, ahol harcok nélkül, különböző alkuk következtében kiürítették a járásközpontokat vagy megadták magukat, akárcsak a szomszédos Dzsauzdzsán tartományban. Június 29-én Andhoi tartományban, illetve Logar Barak-i Barak járásában törtek előre a tálibok.

Changes in District Centre Control

3. ábra

Változások a járásközpontok feletti ellenőrzés terén 2021. május 1 és június 29 között

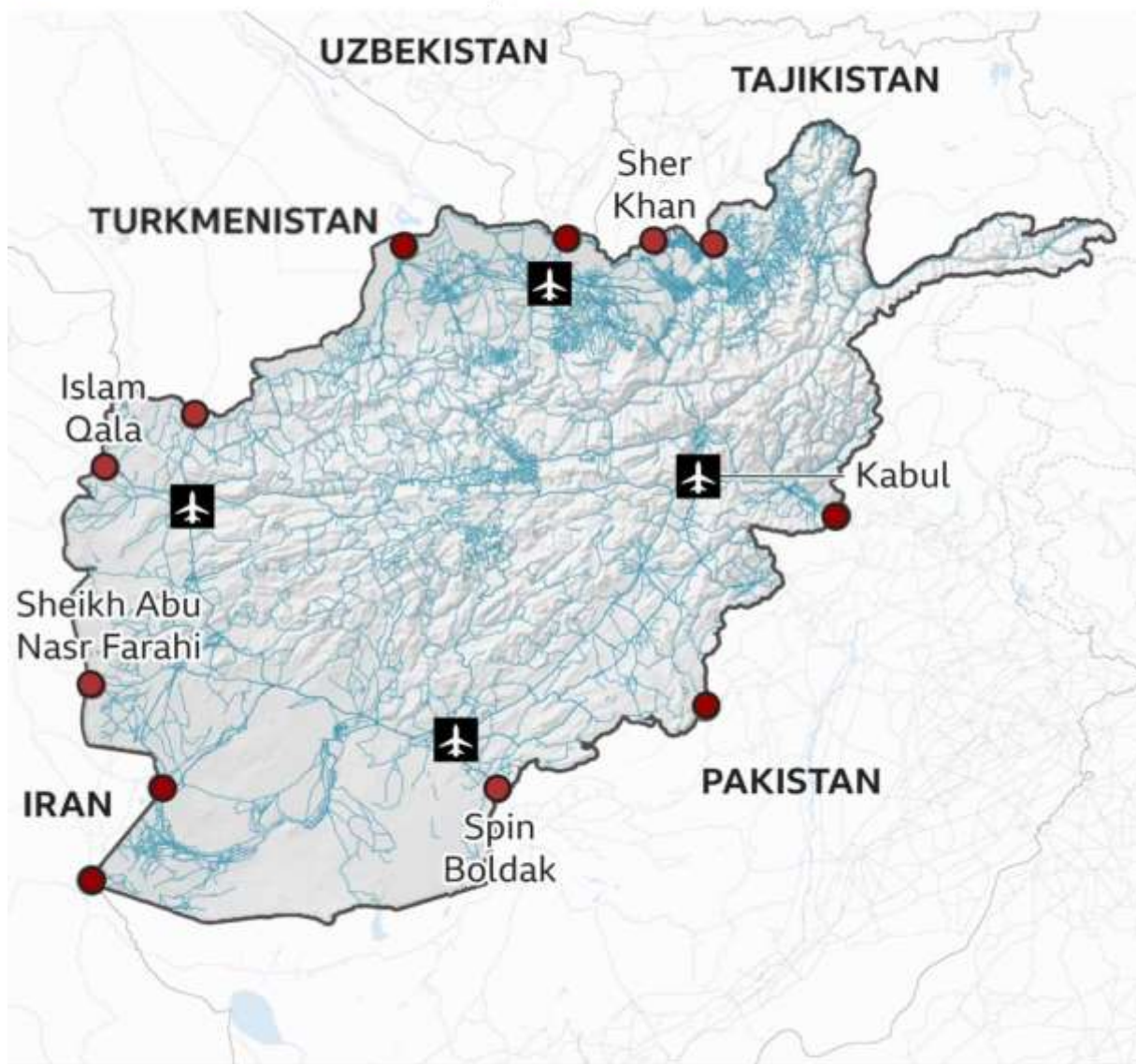
(Forrás: Afghanistan Analysts Network)

Kunduz és Takhtár tartományok meghódítását követően elfoglalták Badakhsán legtöbb járását, miután birokba vették a Tadzsikisztánnal határos Iskasim határátkelő helyet. Elsőként július 6-án Zebak járás került a kezükre. Ezúttal a legtávolabbi járásokat, Sugnánt és Vakhánt is sikerült elfoglalniuk, ahol egyáltalán nem volt tálib jelenlét. 1997-ben korábbi regnálásuk alatt a térségben csak Kunduzt foglalták el. A déli és keleti, pastunok által lakott tartományokat, ahol a legerősebb volt a Gháni kormány támogatottsága, a végére hagyták. Augusztus 13-án a délkeleti Paktia tartomány utolsó városa, Szajjíd Karam is a kezükre került.

Herát tartományt július 8-án foglalták el Iszlám Qala határátkelőhellyel, a kormánykatonák tömegesen menekültek át a határon Iránba. Július 14-én elfoglalták délen a kandahári tartományban a Pakisztánnal határos Szpín Boldak határátkelő állomást. Július 8-án esett el nyugaton az Iránnal határos Seikh Abú Naszr Farahi szárazföldi kikötő, július 9-én a Türkmenisztánnal határos Turgundi határátkelő, északon Kunduz tartományban a Tadzsikisztánnal határos Sér Khán Bandar, majd az Üzbegisztánt összekötő Hairatán határátkelőhely Balkh tartományban, végül Fariáb tartományban a Türkmenisztánnal határos Aqina került a tálibok kezére.

Afghanistan border control

● Taliban controlled crossings — Roads

Source: BBC research, 15 August 2021

BBC

4. ábra

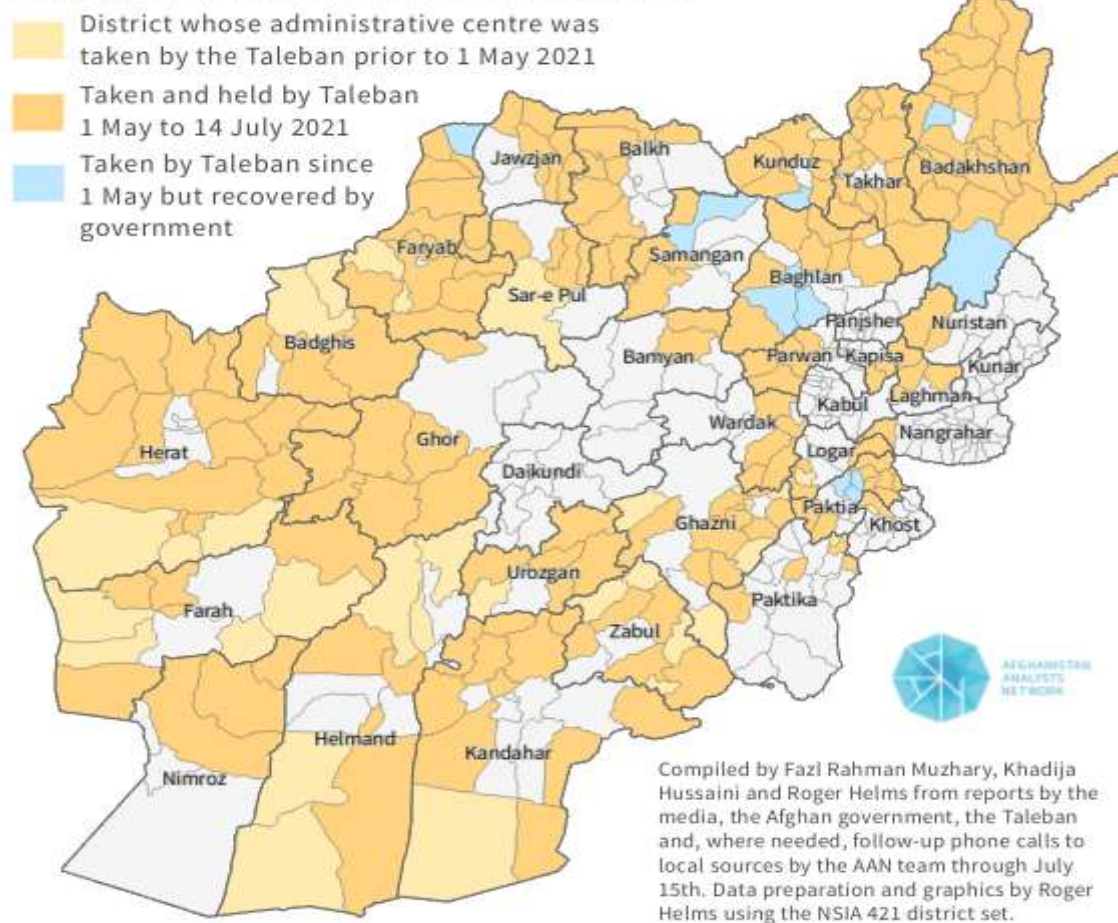
Afganisztán határátkelőhelyei feletti ellenőrzés

(Forrás: BBC Research, 2021. augusztus 15.)

Ezt követte Paktia tartományban Dzsadzsi Arjúb határátkelőhely elfoglalása, amely a Kurrám törzsi ügynökséggel határos. A helyi törzsi arbakái² azt javasolta a kormánynak, hogy saját kötelékeiben megvédi a területet, ám nem kaptak erősítést. Így a vámbevételek a tálibok kezébe kerültek, tovább gyengítve az államot. Ez 2021 első öt hónapjában 438 millió, naponta mintegy négy millió dolláros jövedelmet jelentett. Hasonló módszerességgel foglalták el az országot átfogó országúti körgyűrű egyes elemeit.³

Július közepén már a legtöbb járás a kezükön volt, ahogyan a térképen látható.

Changes in District Centre Control

5. ábra

2021. május 1 és július 14-e között a járásközpontok feletti ellenőrzésben végbement változások

(Forrás: Afghanistan Analysts Network Július 15-ére Fazl Rahman Muzhary, Khadija Hussaini és Roger Helms készítettek különféle jelentésekből.)

²ARBAKAI – A déli és keleti, főleg Ghilzai és Karláni törzsszövetséghez tartozó pastun törzseknek szerződésük van az állammal, hogy katonai szolgálat kiváltása ellenében saját kötelékeikben látják el az államhatárok védelmét. Abban különbözik a laskartól, a törzsi bandériumtól, hogy helyhez kötött, a törzsi bandériumtól, helyi törzsi milícia és nem állandó, szükség esetén hívják össze. A történelem során többnyire pozitív szerepet játszott.

³ROGGIO, Bill, (9 July 2021), “Taliban squeezes Afghan government by seizing key border towns.” *FDD 's Long War Journal*

Ezt követően a tartományi központok elfoglalása következett: délnyugatról és északnyugatról keleti irányba haladva, körbekerítéses módszerrel. Miután elsőként augusztus 6-án elfoglalták Nímroz székhelyét Zarandzsot. Ez volt az első tartomány, amely teljes egészében a tálibok kezére került. Ezt követte augusztus 7-én délen Helmand tartomány központja Laskargah és északon Sibargán tartomány központja, augusztus 8-án Takhár és Kunduz tartományok egésze, augusztus 9-én Aibak, Szamangán tartomány székhelye, majd Aqcsa és Szari Pul tartomány központja Szari Pul városa feletti uralmat szereztek meg, többnyire helyi alkuk révén. Ezt követően, mint a dominó kockái sorra estek el a tartományok, északon június 15-én a kezükre került Kunduz városa, már június 20-án a tartomány egésze, majd Fariáb tartomány. Körültekintően, békésen foglalták el őket. Augusztus 10-én délen Kandahár és Farah tartományok is tálib uralom alá kerültek. A kormánykatonák tömegesen adták meg magukat, 2.400-an Tadzsikisztánban kerestek menedéket.

A Hindukus északi bejáratánál Baghlán tartomány központja Pul-i Khumri és Faizabad Badakhsán központja augusztus 10-én sett el, Kandahár városa délen és Herát városa nyugaton, a hasonló nevű tartományok központjai és Qala-i Nou, Badghisz tartomány székhelye augusztus 12-én került a tálibok kezére. Ezt követte augusztus 13-án Feroz Koh, Ghór tartomány központja, délen pedig Qalat, Zábul tartomány székhelye. Északon Maimana, Fariáb tartomány központja és délen Gazdiz, Paktia tartomány székhelye. Keleten Aszadabad, Kunar tartomány központja és az ország szívében Nilli, Daikundi tartomány központja, északon Mazár-i Saríf, Balkh tartomány központja, a fővároshoz közel Vardak és Logar tartományok is augusztus 14-én kerültek a tálibok fennhatósága alá.

A legtöbb tartományt megegyezés és ígéret, paktumok és amnesztia kombinációja révén békésen vették birtokba a helyi törzsi vezetők segítségével, akik közvetítettek a kormányerők és a tálibok között ahol lehetett, igénybe véve a kormányerők, tálibok és civil vezetők közötti specifikus helyi kapcsolatokat.

Khoszt augusztus 14-éről 15-ére virradóan, végül Dzsálálábád, a kormányerők bástyája 15-én reggel került a tálibok kezére. Ennek hírére a főváros védelmi erői összeomlottak.

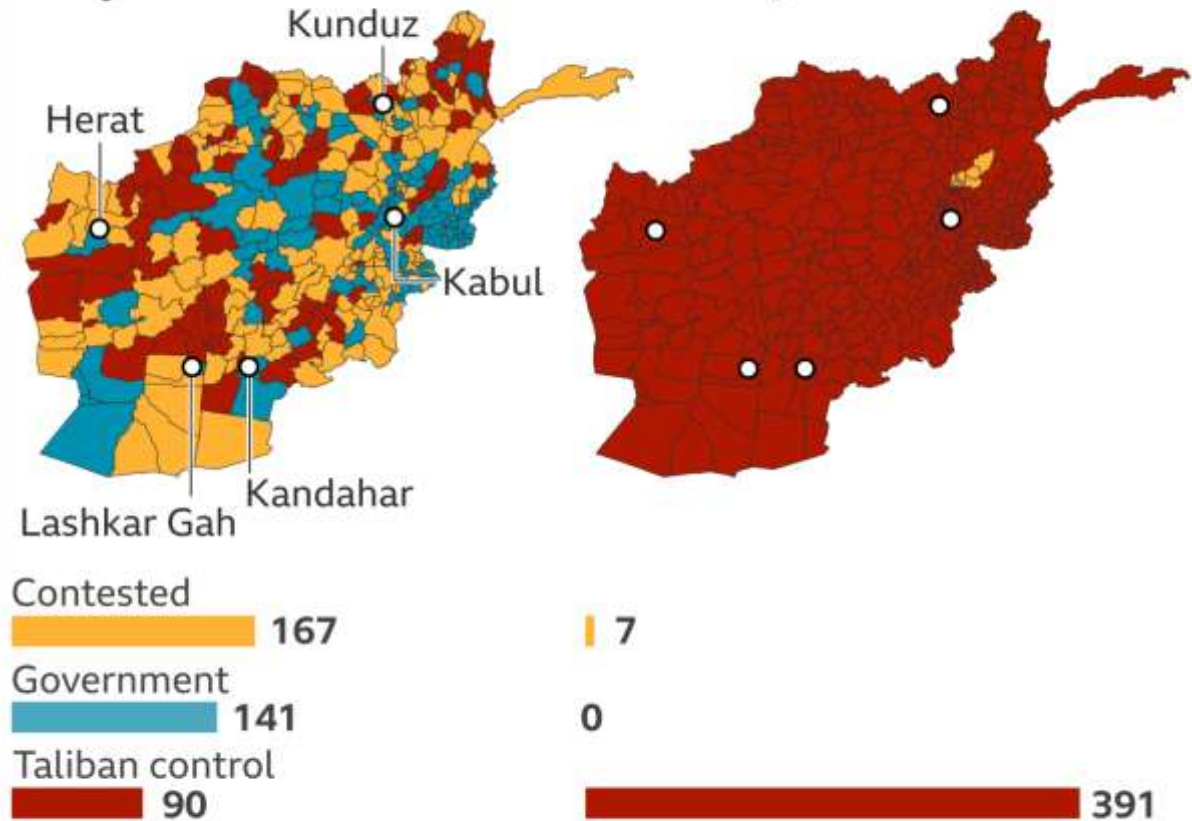
A 2021. július 9-től augusztus 16-ig terjedő időszakig csaknem az egész országot az ellenőrzésük alá vonták.

Taliban now control nearly all of the country

Militants made huge gains in just over a month of fighting

9 July

16 August

*Contested is where fighting is ongoing or strong Taliban presence

Source: BBC Research. Districts according to 2005 government boundaries

BBC

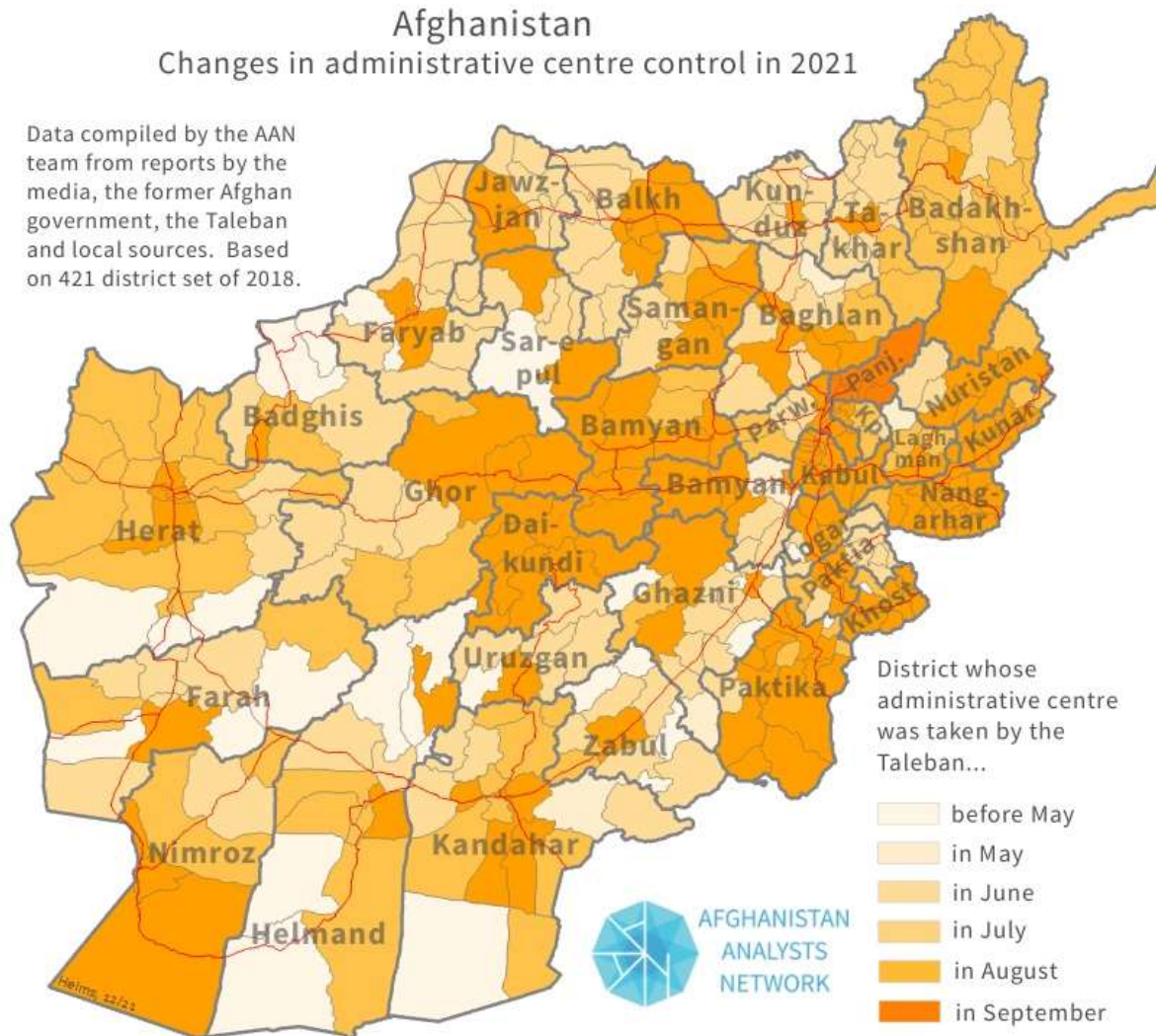
6. ábra

Vitatott területek, ahol harcok folynak, vagy erős a tálib jelenlét

(Forrás: BBC Research)

Afganisztán

Augusztus 15-ére két tálib csoport, a Haqqáni hálózat és a kandahári tálibok fegyveresei két oldalról körbekerítették a fővárost. A határainál ki kellett volna várniuk a fejleményeket, de látván az afgán fegyveres erők teljes összeomlását, kénytelenek voltak bevonulni Kabulba.⁴

7. ábra

Változások a járásközpontok feletti ellenőrzés terén 2021. május és szeptember között

(Forrás: Afghanistan Analysts Network)

Ghání elnök pénteken még ellenállásra buzdító beszédet intézett volna a fegyveres erökhöz és a lakossághoz, ám közben a közeli Logar és Maidan Vardak tartományok is a tálibok kezére kerültek. Szombaton pedig két csoportjuk bezárta az ostromgyürút a főváros körül. Vasárnap, miután délelött a védelmi miniszter Khoszt és Dzsálálábád elestét a fegyveres erők összeomlását jelentette, látván hogy a Köztársasági Gárda is szétszéledt, az elnök

⁴ Hamdullah Mohib nyilatkozata a VOA pastu adásának 2021. december 17-én.
<https://www.facebook.com/voadari/videos/611551793603961> (Letöltve: 2022.12.20.)

nemzetbiztonsági tanácsadója Hamdullah Mohib kapcsolatba lépett Khalíl Haqqáni tálib vezetővel.⁵ Gháni elnök Mahdún herceggel, az Egyesült Arab Emírátság hírszerzésének vezetőjével már korábban felvette a kapcsolatot.⁶ Ezt követően az elnök és kísérete délután elrepültek az országból anélkül, hogy aznap reggel még sejtették volna, hogy távozni kényszerülnek.⁷ A négy helikopter először Tadzsiszisztán felé vette az irányt, ott nem kaptak leszállási engedélyt, majd az üzbeiszisztáni Termezben landoltak a gépek. Másnap utazhattak tovább Abu Dhabiba.

Gháni elnök ragaszkodott hozzá, hogy csak legitim módon, választások útján adja át a hatalmat, elnöki posztjáról nem mondott le, ezzel aláásta az ország egészét 43 éve először uralmuk alatt tartó, az ország területi integritását helyreállító tálib kormányzat legitimitását.

Hirtelen távozásával megakadályozta a fővárost körülvevő két tálib csoport fegyveres összetűzését, az országban a polgárháború kitörését. Imám Alí Rahman tadzsik elnök megfogalmazása szerint Gháni elnök távozásával *“atombombát dobott Khalilzád tervére, hogy a tálibok és a régi hadurak, kihagyva a technokratákat, együtt kormányozzanak.”*⁸ A terv szerint a tálibok két hétig nem lépnek be a fővárosba, amíg az előző elnök Hamid Karzaí, Abdullah Abdullah ügyvivő, és Gulbuddín Hekmatjár össze nem kovácsolják a régi hadurak és a tálibok szövetségét az amerikaiak által Dohában *“koalíciós kormány”* gyanánt átadott 15 fős listája szerint Sahabuddín Delávar tálib bányá- és olajipari miniszter szerint a diplomáciai elismerés és az ország befagyasztott pénzének felszabadítása fejében.⁹ Miután birtokukba vették a fővárost, augusztus 19-én a tálibok Kabulban tárgyaltak Karzaí volt elnökkel, Abdullah volt ügyvezető elnökkel és Hekmatjárral a legitim hatalomátadásról, de mivel az elnök nem mondott le, senkinek sem állt módjában hivatalosan átadni nekik a hatalmat, ami tovább bonyolítja az új tálib rezsim diplomáciai elismerésének problematikáját.

Jogi téren is párhuzam vonható Gháni elnök és a néhai Nadzsíbullah elnök le nem mondása között. Nadzsíbullah elnök, aki miután 1992. április 17-én csupán a Vatan Párt főtitkári tisztségéről mondott le, elnöki tisztjéről nem, a kabuli ENSZ képviselőten keresett menedéket, nem biztosítva legitimitást az 1992. április 28-án Kabulba bevonuló mudzsáhidok kormányának. Őt az 1996. szeptember 25-éről 26-ára virradóan az afgán fővárosba bevonuló tálib egységek előőrseként érkező pakisztáni műveleti csoport kirángatta a diplomáciai védettséget élvező épületből, és megalázó körülmények között meggyilkolták. Gháni elnök már távozását követően augusztus 18-án Abú Dhabíából adott friss nyilatkozatában Nadzsíbullah

⁵Asraf Gháni nyilatkozata 2021.december 23-án.

⁶ Biszmillah Mohammadí védelmi miniszter 2022. január 4-i nyilatkozata az Amerika Hangja dari adásának.

⁷“ Szaat-e peszín-e Dzsumhuriet: Revajati az rúzdídha-je sze rúz akher dar Arg” („A Köztársaság utolsó órái: Az utolsó három nap történéseinek elmesélése a Palotában”, dari nyelven)

<https://Bam.af/the-last-72-hours-of-the-republic-a-narration-of-the-events-of-the-last-three-days-in-the-arg-palace/> (Letöltve: 2022. január 11-én.)

⁸A Tadzsiszisztáni Állami Televízió, 2021. augusztus 18-án közvetített részleteket az elnöknek a tadzsikisztáni Minisztertanács ülésén elhangzott beszédéből.

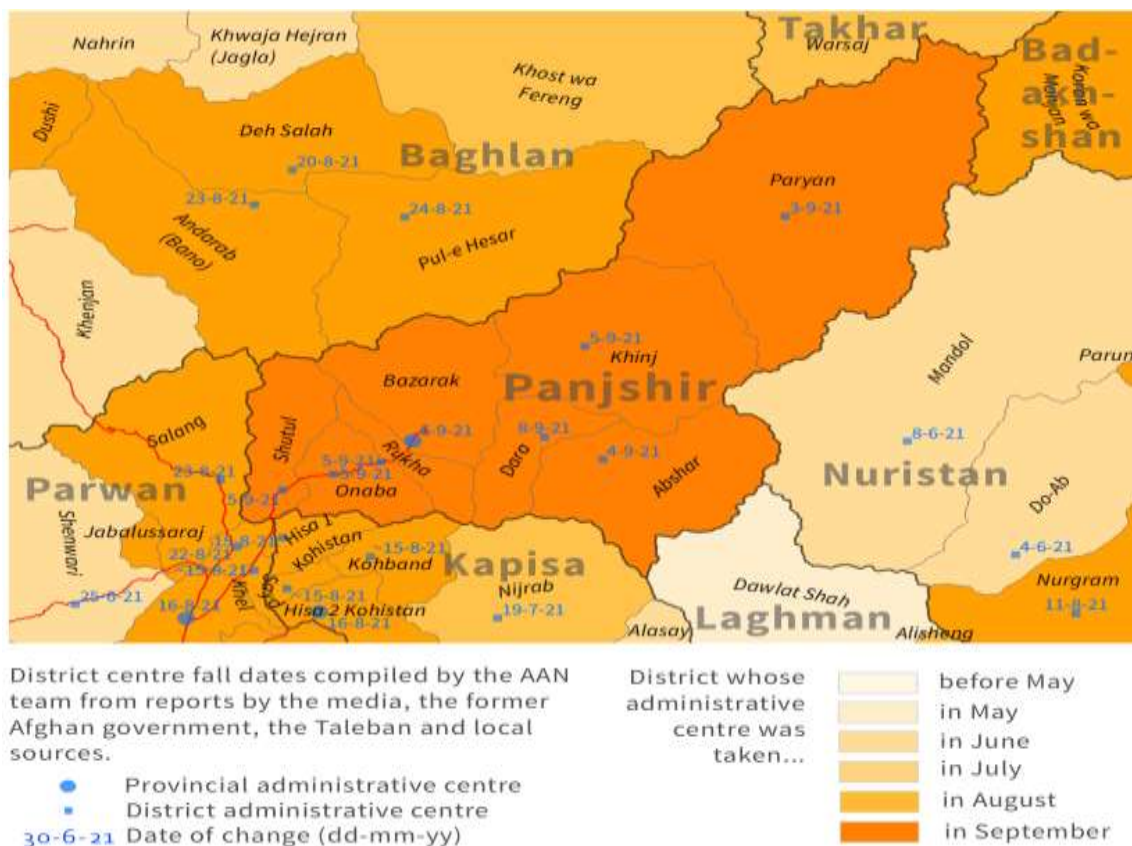
⁹ Abdul Gháni Barádar molla tálib ügyvivő miniszterelnök-helyettes, a dohai főtárgyaló nyilatkozata 2022. január 3-án az afgán közszolgálati rádió-televízióknak.

<https://www.dw.com/ps/taliban-qatar-turkey-kabul-airport/a-60597314?fbclid=IwAR1m5TYrv-t23O-JEv8OghvGyfT-gkppnHKyyQoUtlzV7yjXWCCchRPdJo>, (Letöltve: 2022.01.05.)

sorsával vont párhuzamot. Mohib megerősítette, hogy az amerikai hírszerzéstől napokkal a főváros eleste előtt értesültek az elnök meggyilkolásának tervéről.¹⁰

A tálibok konvojai az esti órákban harc nélkül vonultak be a fővárosba. Attitűdjük a lakossággal szemben békés volt, a kormányerőknek általános amnesztiát hirdettek, akik szétszéledtek.

A főváros elestének hírére Ghazni tartománynak még a kormányerők kezén maradt járásai és Bamián tartomány, valamint Kabul tartomány Isztalif járása is megadrák magukat. Mindössze Pandzsír tartomány területén Masz'úd fia Ahmad Masz'úd, Amrullah Szálih elnökhelyettes, valamint Bismillah védelmi miniszter nevével fémjelzetten mutatkozott némi ellenállás, ám hamar összeomlott. Szeptember 6-án Pandzsír tartomány központjába is bevonultak a tálibok.

8. ábra

Pandzsír tartomány elfoglalása 2021. május és szeptember között

(Forrás: Afghanistan Analysts Network)

Az ellenállási front vezetői Tadzsiszktánba menekültek. A tálibok a Pandzsír folyó zezugos völgyeiben tetemes mennyiségű nehézfegyverzetet, Scud, Luna és Oregon rakétákat is begyűjtöttek.

¹⁰Mohib nyilatkozata az Amerika Hangja pastu adásának VOA Dari, 17. December 2021.

<https://www.facebook.com/voadari/videos/611551793603961>

<https://www.facebook.com/watch/?v=282082387287893> (Letöltve: 2021.12.18.)

Szeptember 7-én megalakult a tálibok ügyvivő kormánya, ahol két tadzsik és egy üzbég található, a többiek pastunok, mind férfiak és mind tálibok az egészségügyi miniszter kivételével. A tálibok jelenleg az ország egész területén ellenőrzésük alatt tartják, 1978 óta első ízben az egész ország területén béke honol, és egységes hatalom kormányoz.

II./ Politikai okok

Számos politikai ok vezetett idáig, amelyek közül számba vesszük a legjellemzőbbeket: Miben különbözik a tálibok megdöntésének és visszatérésének időszaka, a bonni konferencia bünei, a nemzetközi szervezett bűnözés jelenléte, a nyugati típusú politikai intézmények exportjának (választások, kettős hatalom) csődje, megtévesztő nőpolitika, burjánzó média, korrump igazságszolgáltatás, a gazdaság elhanyagolása, a dohai tárgyalások, valamint a Nadzsibullah párhuzam problémáit hangsúlyozzuk, mint a rossz katonai döntések fő politikai okait.

1./ 2001-2021 összevetése

A tálib rezsim 2001-es megdöntése és a Gháni kormány 2021-es bukása között kevés a párhuzam. Mindkét időszakban erősen vágyott a lakosság a békére. A tálib rezsim megdöntését követően a „Pax Americana” a levitézlett hadurakat hozta vissza a hatalomba és nem hagyták integrálódni a tálibokat az új hatalmi struktúrába, az import „demokrácia” világába. A nyugati koalíció szövetségesei, az üzbég, tadzsik és hazara hadurak pastu közösségeken álltak bosszút. Mindezt büntetlenül teheték, mert mind politikai, mind katonai téren elharapózott a büntetlenség kultúrája.

A Karzaí adminisztráció nem engedte a tálibokat politikai pártként bejegyezni, és mozgalmuk természete miatt ők sem voltak képesek párttá alakulni, ami pedig a politikában részvétel békés eszköze lehetett volna.

A tálibok felkelése jobb kormányzással elkerülhető lett volna. A kisemmizett lakosság az újjászerveződő táliboknál keresett menedéket, hiszen a korrump igazságszolgáltatáshoz nem fordulhatott.

A tálibokat nem maguk és nem harmadik erő, Pakisztán, Irán vagy Oroszország, hanem az amerikaiak rossz stratégiája és a bonni konferencia által az ország nyakára ültetett alkalmatlan kormányzat hozták vissza az afganisztáni harcmezőkre.

A rossz békekötések nagyobb károkat okoznak, mint a vesztes háborúk. Sem a bonni, konferencia, sem a dohai megállapodás nem jelentettek megoldást, sőt magukban hordozták a kudarc csíráit.

2. A 2001 decemberi bonni konferencia

A tálib rezsím megdöntést lezáró, 2005 december 5-ei bonni konferencia sem béke konferencia volt, hiszen hiányoztak a tálibok, nem történt békekötés a tálibokkal, ellenben rossz háború utáni politikai rendet vázolt fel alkalmatlan szereplőkkel.

A./ A bonni konferencia súlyos hibái

A történelem süllyesztőjéből hozta vissza ugyanazokat a hadurakat, akik a Nadzsíbullah-rezsím bukását követően az ország teljes infrastruktúrájának lerombolásáért felelősek. Ezek már az 1992–96 közötti időszakban is kormányzóképtelennek bizonyultak.

Sem a tálibokat, sem a baloldali rezsimnek az államot jogfolytonosan működtetni képes technokratáit nem hívták meg a konferenciára, nem vonták be az új hatalomba. Később politikai pártként bejegyezni sem hagyták a Vatan Pártot.

B./ Nemzetközi szervezett bűnözői hálózatok megjelenése

Nem a terrorszervezetek tértek vissza az országba, hanem a nemzetközi szervezett bűnözői hálózatok vertek tanyát és lettek erősebbek, mint az állam. Szokás ópiumgazdaságról és hadigazdálkodásról beszélni, holott ez okozat és nem ok. A politikai gyengeség szüli a korrupciót, amely táplálja a nemzetközi szervezett bűnözést, amely 2001 után már korántsem csupán a kábítószer termelésre, -csempészetre és forgalmazásra valamint a hadigazdaságra szorítkozott mint a szovjetek elleni harc idején. Az utóbbi húsz évben ezeknél sokkal komplexebb jelenséggé fajult.

A terrorszervezetek visszatérése elsősorban a nemzetközi bűnszervezetek kebelében történt. A tálibok stratégiájuk kialakításában voltak olyan rugalmasak, hogy a maguk javára fordítsák ezt.

C./ A nyugati típusú politikai intézmények exportjának csődje

a.) A választások

A gyenge állam nemcsak a nem megfelelő katonai struktúrák, de alkalmatlan és gyökértelen politikai vezetés által működtetett volt, az ország hagyománytól idegen, gyökértelen politikai intézmények eredménye. Semmiképpen sem róható fel azonban a politikai intézményrendszer kudarca az erős elnöki rendszernek. A föderális struktúra Afganisztán széteséséhez vezetne, mivel az ország az eltelt 43 év során tragikusan meggyengült. 2001-ben az egyetlen helyes döntés a centralizált elnöki rendszer választása volt. A királyság alatt a helyi hatalmi központok konszenzusos autonómiéja sem föderalizmus, sem más olvasatban feudalizmus nem volt. Nézetünk szerint nem az a baj, hogy ilyen rendszert választottak Afganisztán számára, hanem az, hogy közben a káros külföldi beavatkozások, az idegen intézmények és a „nyugati demokrácia” exportja következtében és a megerősödő centripetális tendenciák révén de facto átlalakult a rendszer. A politikai intézményrendszer bukásával **nem a de jure centralizált**

elnöki rendszer, hanem a helyette a de facto egyre inkább teret nyert libanoni típusú vallási, etnikai hatalommegosztás szenvedett kudarcot.

Idegen választási rendszer került bevezetésre, abban is a legrosszabb, az egyedi, nem átruházható, a más jelöltre leadott szavazatok elvesztésével „mindent a győztes visz” SNTV rendszer a pártok fejlődésének megakadályozására. Félték modern, főleg szekuláris pártok erőre kapásától, holott a pártok izmosodása az etnicizmust is helyes irányba terelte volna. Nem ez történt, hanem a gyökértelen és korszerűtlen választási rendszer anarchisztikus parlamentet eredményezett.

Később már káros lett volna áttérni a vegyes, országos pártlistás és egyéni választási rendszerre, mert már kizárólag a dzsihádi tanzímkok további izmosodását eredményezte volna. Ehelyett az inkompetens, az afgán hagyományoktól idegen választási rendszer kudarcának következménye **a dezintegráló etnicizmus megerősödése lett a nemzeti egységet kovácsoló nacionalizmus rovására.**

A nyugati típusú választások exportjának kudarca együtt járt a teljes politikai struktúra felülről alakítottóságának kudarcával, ahelyett, hogy alulról szervezték volna. Húsz év alatt nem sikerült helyhatósági választásokat tartani, a városokban, járásokban nem működtek képviselői testületek, helyette de facto működtek ilyeneket a tálibok, párhuzamos kormányzati struktúrák, árnyék kormányzás alakult ki tartományi szinten is, a korrupst állami rendőrség helyett helyi, árnyékbiztonság teremtéssel az általuk ellenőrzött területeken, igazságszolgáltatással, amely tiszta kezűbb és igazságosabb volt, jobban tekintetbe vette a helyi hagyományokat, mint a korrupst központi igazságszolgáltatás.

A felülről szervezett választások az ország hagyományaitól idegen és a világban már alig használt szétforgácsolt SNTV rendszer helyett, ahol a tartományi képviselői kontingens helyeiért egyének vetélkednek a képviselők nem tartoznak egyéni felelősséggel választókerületük szavazóinak, a győztesek mindent visznek, a választók többségének akarata nem érvényesül. Ehelyett alulról szervezett választási rendszer lett volna célszerű, az afgán hagyományokban gyökerező dzsirgák illetve helyi sűrúk, faluközösségek révén, akik minden helyi kérdésben megvitatva a témát, nyílt szavazással, szavazat egyenlőséggel szavaznak, választották meg a helyi tanácsokba, vagy a felső szervekbe küldötteiket. Ez a rendszer nemcsak a pastunoknál működik, a Hazara Tanács, vagy a türk népek sűrúi, a tadzsikok, núrisztániak faluközösségei ugyanolyan hatékonyan működtek, így **nem képezte volna vita tárgyát a kiegyenlített etnikai képviselet sem.** A királyság alatt Afganisztánnak úgy volt centralizált politikai rendszere, hogy helyi szinteken a helyi közösségek hagyományos döntéshozó szervei a gyakorlatban autonómiát élveztek. Az országot a helyi szervek és a központi hatalom intézményeinek érzékeny egyensúlya tartotta fenn. Helyi szinteken a dzsirgák, sűrúk, faluközösségek és helyi tanácsok révén az emberek beleszólhattak a közügyekbe. Az ország érzékeny belső politikai kiegyensúlyozásra törekvő lavírozása tartotta fenn a közrendet, míg nemzetközi szinten az Afganisztán érzékeny geostratégiai helyzetéből adódó egyensúly biztosította az országnak a nemzetközi közösségben elfoglalt helyét. Ez az igen kényes geostratégiai és belpolitikai egyensúly 1973-ban a királyság megdöntésével felborult és minden további korrekció katonai beavatkozás eredménye volt. Mindaddig, amíg ez az egyensúly

természetes folyamatok révén helyre nem áll, folytatódni fog az erőszak körforgása Afganisztánban annak minden belső következményeivel és veszélyeivel a térség és a nemzetközi közösség részére.

b.) A mindkét oldalon téves bánásmód a nőkkel tovább torzult.

Számos helyütt a helyi dzsirgákban a nők is szavaznak, éppen a tévesen legkonzervatívabbnak tartott pastun törzsi körzetekben. A tálibok felfogása a nőkről nem történelmi, vallási alapokon, hanem a háborús esztendő gazdasági kényszerén nyugszik. Ahol a nők fontos gazdasági tevékenységet folytatnak, különösen a nomádoknál, ott szavaznak a közös ügyekről. A tálibok gender felfogása a menekülttáborok Korán és Kalasnyikov kultúráján alapul, ahol a nők csak kenyérpusztítók, társadalmi megítélésük gazdasági szerepükön nyugszik, és vice versa, ezért nem tudnak a tanult női munkavállalókkal mit kezdeni. Ha a dzsirga-demokráciát rehabilitálták volna a 2001 utáni Afganisztánban, ez a tálib mozgalom számára is kellő tanulsággal szolgált volna, és a nőpolitika korrekcióját eredményezte volna.

A nőknek az iszlám világában akár történelmi perspektívában, akár jelenleg betöltött szerepe tanulsággal szolgálhatna a tálibok számára. Az iszlám hagyományaiban jelentős a nők szerepe, nagy gazdasági súllyal bíró vállalkozó hölgyeket találhattunk Mohamed próféta családjában is. A nők szerepe az indiai szubkontinens háborúiban, és az afgán nemzeti függetlenségi harcokban jelentős volt. Női politikusok megtalálhatók a mai iszlám világban, és jelen voltak az afgán dzsirga-demokrácia döntéshozó mechanizmusában. Utóbbi hagyományaira támaszkodás helyett, a félreértelmezett genderpolitika által tévesen vezérelve, szakmai kompetenciához nem kötött elvtelen kedvezményeket biztosított papíron helyet a nőknek.

A gyakorlatban azonban a 25%-os női képviselői kontingens azt eredményezte, hogy a leghírhedtebb hadurak női képviselőiket juttatták be a parlamentbe és a tartományi tanácsokba, a szakértelem, rátermettség és modernitás szempontjai helyett. A rossz közbiztonság gátolta a nők tevékenységét. A Nőügyi Minisztérium csak egy vízfejű gittegyelet volt. Vidéken a nők helyzete csak rosszabbodott. A leány tanulók beiskolázásának kezdeti magas számai is megtévesztők voltak.

c.) Fából vaskarika, avagy a kettős hatalom béna kacsája

A John Kerry amerikai külügyminiszter által a 2014-es, csúfos kudarcba fulladt választások után összehozott kettős kormányzás politikai „béna kacsá” állapotot eredményezett, ahol a fent említett mudzsáhid hadurak és a nyugati technokraták ellentéte kiélezett volt és megbénította a kormányzás minden területét. A 2019-es elnökválasztások teljes kudarcra a kettős elnöki beiktatás szégyenletes komédiája, Abdullah és csoportja ellehetetlenítette a kormányzást. Számos elemző a 2014-es és 2019-es csúfos elnökválasztásokat tartja a bukás eredendőjének. A politikai struktúra torzulásainak demoralizáló hatása egyre kiélezettebben megmutatkozott.

Khalilzád ezt a kettős hatalmat akarta a tálibok kormányzásába kooptálni. Barádar molla leszögezte, hogy ez elfogadhatatlan a tálibok számára.¹¹

Egyre nyilvánvalóbb lett a nyugati intézmények teljes kudarca, helyi szinteken etnikai háborúk dúltak, a hadurak milliárdossá lettek. Megszűnt a szociális szolidaritás, a társadalom hagyományos szövetei szétszakadtak.

Nem a központi kormányzati struktúra volt a hibás, hanem az, hogy nem tudták azt érvényesíteni. Egyre inkább centripetális erők érvényesültek, az ország széthullása irányába hatva.

d.) A sajtószabadság és a civil társadalom vadhajításai

A „demokrácia export” további káros hatásai is megmutatkoztak a társadalomra nézve. A media külföldi érdekeket, a gyenge állam és a szétforgácsolt társadalom ellentéteinek tovább mélyítését, etnikai feszültségeket, a hadurak és külföldi támogatóik érdekeit, a társadalom és az ország szétforgácsolását szolgálta, akárcsak a külföldi érdekek érvényesítése céljából importált civil társadalom, a hadurak, a nemzetközi szervezett bűnözés és külföldi titkosszolgálatok érdekei mentén tovább gyengítette a nemzeti szolidaritást.

e.) A történelmi hagyományoktól idegen és a velejéig korrupt igazságszolgáltatás

Ennek eredménye lett a mindent elöntő korrupció. Az emberek sérelmeik orvoslására a tálib árnyék közigazgatásnál, igazságszolgáltatásnál kerestek menedéket.

D./ A gazdaság elhanyagolása

A Karzai-rezsim idején szinte egyáltalán nem történtek infrastruktúrális beruházások, még a lerombolt gyárat sem építették újjá. A PRT-k¹² szűk keresztmetszete ezt nem tudta pótolni. ehhez járult a romló katonai helyzet. A maffia-gazdaság alatt virágzott a kábítószer fogyasztás és nagyüzemi méretet öltött a prostitúció. A munkalehetőség hiánya (ahova lett volna afgán munkaerő, oda is idegeneket toboroztak azok, akik milliárdosokká lettek a szerződések kenőpénzein.) toborzási bázist jelentett a felkelők számára. Az ország és különösen az eredeileg félmillióra tervezett, de 6-7 millióra felduzzad főváros húsz év múltán is súlyos áramhiánnyal küzd.

A Gháni kormány rendelkezett átfogó infratraktúrális fejlesztési koncepcióval, a közép-ázsiai és a dél-ázsiai régió összekapcsolásának tervével, a közép-ázsiai szénhidrogén készleteknek és a tenger nélküli ország árucikkeinek az Indiai-óceánhoz kijuttatásának programjával. Vasútvonalak épültek, az ország vízkészleteinek hasznosítására gátak létesültek. A legnagyobb eredmény a Kamal Khán gát megépítése, ami visszafordította Iránból a Helmand folyó vizét. Ám az ország vízkészlete továbbra is kihasználatlan maradt, míg a pandémia és az

¹¹ <https://tolonews.com/index.php/nightly-news-176175>, (Letöltve: 2021.09.15.)

¹² Provincial Reconstruction Teams, a NATO-ISAF misszió égisze alatt létre hozott civil-katonai csoportok a tartományi központokban 2006–2013 között.

évszázadok óta nem tapasztalt szárazság gazdasági téren is tovább mélyítette a válságot. Az ország gazdasága járulékos gazdaság maradt, amely mintegy 75 %-ban a külföldi segélyektől függött.

3./ A dohai tárgyalások

A dohai tárgyalások sem a békéről, sem Afganisztán háború utáni jövőjéről nem szóltak, csak a szövetségesek kivonulási stratégiájáról. Az amerikaiak szövetségesüket, az afgán kormányt sorsára hagyták, a 2014-es afgán-amerikai stratégiai partnerségi egyezményt lenullázták.

18 hónapi tárgyalást követően 2020. február 29-én az amerikai kormány és a tálibok megállapodtak a szövetséges erők 18 hónap alatt végrehajtandó, feltétel nélküli kivonulásáról, ennek fejében a tálibok vállalták, hogy nem teszik lehetővé, hogy területükről szélsőséges csoportok támadást intézzenek más ország ellen, minden ellenőrző mechanizmus nélkül. A megállapodás nem rendelkezik állandó tűzszünetről. kivonulási stratégia és nem béke megállapodás.

4./ A történelmi déjà vu avagy a Nadzsíbullah párhuzam

Nem vonták le a tanulságokat a Nadzsíbullah-rezsim bukásából. Ugyanazok az erők, akik az ENSZ béketervét megbuktatták, beépültek a 2001 utáni államapparátusba, annak tevékenységét is obstruálva. A másik párhuzam, hogy Nadzsíbullah elnök sem mondott le, akárcsak Gháni, örökül hagyva a következő vezetésre a legitimitásának problematikáját.

A kormányzat kártyavárként összeomlása elsősorban nem a hírszerzés kudarcának volt köszönhető, hanem a legkedvezőbb forgatókönyvben való vak hitnek. Ez ellentétben áll a Nadzsíbullah rezsimnek a szovjet csapatkivonást követő kitartásával, amelynek erői hősiiesen védték a szovjet csapatkivonulást követően Dzsálálábádot az *Al-Káida* és a pakisztáni erők támadásával szemben, majd a maguk lábán állva évekig kitartottak. A rezsim bukását végül 1992 áprilisában sem a szovjet fegyverszállítások elzárása okozta, hiszen még évekre elegendő fegyverek voltak, hanem belső árulás.

Az amerikai kormány a dohai egyezmény megkötésével és a csapatkivonásig eltelt időszakban gyakorlatilag nemcsak ellenségét erősítette, hanem szövetségesét gyengítette, tönkretéve a kormányerők önbizalmát, harci morálját. A Szovjetunió a csapatkivonás 1989. február 15-i befejezését követően is folytatta az afgán erők kiképzését, korszerű fegyverekkel, Luna és Oregon, majd 1989 elejétől Scud rakétákkal felszerelését, lőszerrel, alkatrész utánpótlással és üzemanyaggal való ellátását. Dzsálálábád védelme megmutatta az egész világnak a kormányerők magas harci morálját.¹³

Különbség, hogy 2021-ben az összeomlás tömeges és országos méretű volt, a fegyveres erők szétszéledtek. 1992-ben a Nadzsíbullah erők nagy része nem tette le a fegyvert, és etnikai

¹³ KATONA, Magda Nasrin, (2014) „Az Al-Káida első csatája: A dzsalálábádi csata máig ható tanulságai,” *Hadtudomány* 2014/1-2. 73-91. o. ISSN 1215-https://www.mhht.eu/hadtudomany/2014/1-2/2014_1_2_8.pdf

alapon, az *Afganisztáni Népi Demokratikus Párt (Vatan Párt)* által alakított milíciákhoz, vagy és a helyi mudzsáhidokhoz csatlakozott.¹⁴ Miután északon Nadzsíbullah el akarta távolítani a tadzsik Mumin tábornokot a haratáni helyőrség éléről és fel akarta váltani apastun khalqí Dzsuma Acak tábornokkal, Dosztum üzbég csapatai betörték Kabulba. Ezt ellensúlyozandó, Paktin belügyminiszter lehetővé tette Hekmatjár pastun mudzsáhidjainak, hogy ők szivárognak be a fővárosba. A kitört polgárháborús káosz etnikai alapon történt. Most az uniformizált totális összeomlás felülírta az etnikai fragmentációt.

Fontos körülmény, hogy 1992. április 17-én Nadzsíbullah csak a *Vatan Párt* főtitkári posztjáról mondott le, az államfői posztról nem, kihívást intézve a Kabulba április 28-án bevonuló pesávári hát mudzsáhid tanzim nevében kormányzó Mudzsaddadí, majd Rabbáni-kormány legtitkására nézve. Akkor törvényes államfőként nyert a kabuli ENSZ képviseleten évekig menedéket, ahol 1996 szeptember 26-ára virradó hajnalon, a bevonuló tálibokkal érkező pakisztánii I.S.I. műveleti egység kirángatta onnan és felkoncolta.

Mindezt fontos hangsúlyoznunk, hogy megértsük, miért nem mondott le több mint negyed évszázaddal később Gháni elnök sem. Menekülésével és a fővárost békésen a tálibokra hagyásával az 1992 utáni események megismétlődését, a polgárháború kitörését kerülte el.

III./ Katonai okok

A gyenge politikai kimenetel súlyos katonai következményeket eredményezett.

A fenti politikai anomáliák magukban hordozták a katonai kudarc csíráit. 1992-vel ellentétben 2021-ben a kormányerők összeomlása rapid és döntő volt. A fegyveres erők számára feldolgozhatatlan volt, hogy a szocialista világrend felbomlása után a globális porondon sokáig egyedüli világhatalom, a világ vezető katonai ereje egy, általa a terrorszervezetek listáján tartott nem-állami tényező terrorlistás vezetőivel egyenrangú félként, sőt vesztes pozícióból tárgyalt.

Az afgán fegyveres erők heteken belüli, hirtelen összeomlását hosszú, fájdalmas hanyatlási folyamat előzte meg, amely jóval Kabul eleste előtt kezdetét vette. Mohib ezt a három évre, a tálibok és az amerikaiak közötti tárgyalások kezdetétől datálja,¹⁵ valójában a bomlás csírái már a kezdetektől jelen voltak az újjászervezés ellentmondásai következtében.

Az afgán fegyveres erők rosszul lettek kialakítva és rossz döntéseknek lettek kitéve. Ehhez járult a PRT-k kudarca. Mindez kiegyenlítette a harcoló felek asszimmetriáját és végül a kormányerők bukásához vezetett.

¹⁴ GIUSTOZZI, Antonio, (2004), "The demodernization of an army: Northern Afghanistan 1992-2001", *Small Wars and Insurgencies*

¹⁵Interjú Hamdullah Mohibbal VOA Dari, 17. December 2021.
<https://www.facebook.com/voadari/videos/611551793603961>,
(Letöltve: 2021.12.21.)

1. Az afgán fegyveres erők rossz kialakítása

Papíron mintegy félmillió fegyveres erők álltak rendelkezésre, ebből 180 ezer fős hadsereg (amely a gyakorlatban sohasem érte el a százezer főt) húsz év alatt több mint 80 milliárd dollár befektetéssel az Egyesült Államok konzisztens támogatása ellenére mégis elbukott egy méretében is sokkal kisebb, gyengén felszerelt felkelő csoport ellenében.¹⁶

a./ Az afgán nemzeti hadsereg felépítése nyugati mintára történt, inkább a koalíciós erők csatlománya gyanánt hozták létre, mintsem fenntartható belföldi erő lett volna.¹⁷

A hagyományos afgán katonai kultúra erős etnikai/törzsi lojalitást tartalmaz, szilárd hittel a vezetőikben és azzal a képességgel, hogy agilisen offenzív műveleteket végezzenek. Egy, az amerikai támogatástól túlságosan függő hadsereg visszahozhatatlanul elveszítette önbizalmát ahhoz, hogy önállóan legyen képes hadműveleteket folytatni.¹⁸

Míg a gyatrán, többnyire könnyűfegyverzettel felfegyverzett tálibok a hadviselés tradicionális dinamikáját követték, az afgán hadsereget nem úgy képezték ki, hogy győzzön, hanem úgy, hogy ne veszítsen. Nem vették tekintetbe azokat a történelmi tapasztalatokat, miszerint ha a felkelés ellenes erők nem aratnak egyértelmű és elsöprő győzelmet, akkor vesztek.

b./ Közös stratégia híján az eszközök és a végredmények között szakadék volt tapasztalható. A meghatározott célok, taktikák, támogatás gyakran ad hoc jellegűek voltak. Számos esetben a determinált követelmények és rövidtávú szükségletek gyors kielégítésére szorítkoztak a hosszútávú prioritásokkal szemben.

Kis biztonsági posztok ezreibe védelmi pozícióban elhelyezve, a szétforgácsolt egységek szabadon ki voltak téve a felkelőknek, akik tetszés szerint választhatták meg csapásaik helyét és idejét.

A nagyobb felkelés ellenes hadműveleteket olyan erők végezték, akiket ideiglenesen vezényeltek az adott térségbe, amelyeket a csapásmérő erők távozását követően tüstént visszafoglaltak a felkelők. Az afgán hadseregnek mintegy 15 %-a, a Különleges Erők tudtak csak hatékonyan fellépni, csak ők részesültek ehhez megfelelő kiképzésben és felszerelésben. Márpedig a felkelésellenes erők, ha nem győznek, veszítenek. Következésképpen **a kormányzat folyamatosan veszített az évek során az általa ellenőrzött területekből a felkelők javára.** Míg a tálibok a külföldi megszállók elleni harc narratívájával jól álcázták saját külföldi kapcsolataikat, pakisztáni háttérüket, együttműködésüket a térségbeli, és globális terrorista hálózatokkal. A kormányerőknek saját politikai, katonai és kormányzati kudarcuk okán nem sikerült diszkreditálni a felkelők szélsőséges ideológiáját és terrorisztikus módszereit.

¹⁶ NAN TIAN (2021), 20 Years of Military Aid to Afghanistan, SIPRI, 22. September 2021.

<https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2021/20-years-us-military-aid-afghanistan>
(Letöltve 2021.10.16.)

¹⁷ JALALI? Ali A (2002), "Rebuilding Afghanistan's National Army", *Parameters*, 32., No. 3. The US Army War College Quarterly,

¹⁸ ROWMAN, Tom (2021) The Afghan Army Collapsed within Days: Here Are The Reasons August 20, 2021, <https://www.npr.org/2021/08/20/1029451594/the-afghan-army-collapsed-in-days-here-are-the-reasons-why>
(Letöltve 2021.10.16.)

A kormány ellennarratívája arra összpontosult, hogyan sikerült megdönteni a tálibok államát külföldi hatalmak segítségével, akiket utóbbiak megszállóként aposztrofáltak. Mindezek következtében az afgán hadsereg mind szakmailag, mind lélektanilag a partner országok támogatásától függő maradt.

c./ Ehhez járulnak a **civil-katonai együttműködés negatív dinamikái**. A belföldi politikai kontextus erős befolyást gyakorolt az afgán biztonsági erők kohéziójára és elkötelezettségére. Korrupcióval fertőzött fragmentált kormányzás, érdekcsoportok zsákmányszerzése, nepotizmus és a vezetés inkompetenciája a morál, a motiváció és a vezetésbe vetett bizalom hiányát eredményezte a katonák körében, noha egyébként bátran harcoltak. Az afgán kormány legitimitását erős nemzetközi támogatása a széthúzó politikai elit látszat kompromisszuma fenntartása árán is folytatódott a hatékonyság rovására, belföldi legitimitása azonban egyre csökkent, és csak a modernizációs dráma kontextusában bírt némi hitellel.

d./ **Az állandó újrakezdés** nem történelmi perspektíva. Ali Ahmad Jalali rámutatott¹⁹, hogy ez 150 év alatt 2002-ig a negyedik alkalom volt, hogy az afgán hadsereg újjászervezését a nulláról kezdték a külföldi intervenciók vagy polgárháborúk által teremtett teljes dezintegrációt követően új katonai elitet kreálva.²⁰ Most a táliboknak ötödik alkalommal kell a fegyveres erők szervezését, képzését a semmiből felépíteniük.

A korábbi esetekben hosszú évtizedek konzisztens erőfeszítéseibe telt, amíg stabil és legitim kormányok erős vezetéssel törzsi harcosokból, multietnikus közegből, különböző etnikai csoportokból toborzott katonák integrációja révén kormánykatonákat faragtak. A folyamatra mindig az adott politikai és társadalmi feltételek gyakoroltak hatást.

e./ Az afgán **fegyveres erők asszimmetrikus felépítése**, mudzsahid tanzímkok²¹ kooptálása révén a gerilla hadviselés tapasztalatai és a reguláris fegyveres erők képességei közötti különbségek figyelmen kívül hagyása volt megfigyelhető. Ez a veszély jelenleg a reguláris hadsereggé szervezendő tálib haderőre is leselkedik.

Az amerikai és NATO-ISAF misszó a terrorizmus elleni harcban etnikai és tanzim miliciákra hagyatkozott, akik egyre inkább túsul ejtették az intézményeket, megrősödtek az egyre formálisabb állami intézmények rovására. Ezeket a riválizáló miliciákat próbálták integrálni a kormányzati rendszerbe, ám továbbra is csak saját tanzímjaik vezetőinek engedelmessé váltak. Időnként összezsáptak egymással, veszélyeztetve a közbiztonságot.

A helyi törzsi miliciák az arbakaí történelmi hagyományára, hatékony rendfenntartó képességére sem támaszkodtak a korrump rendőrség helyett, inkább az etnikai alapokon szerveződő mudzsahid tanzímkok révén az igen kártékony és veszélyes etnikai miliciák erősödtek meg, vagy az arbakaí már korábban is tálib miliciák gyanánt működtek tovább.²² Az amerikaiak összekeverték az arbakaikat az etnikai miliciákkal, előbbieket, vagy azok a baloldali

¹⁹ JALALI, Ali Ahmad, (Autumn 2002), "Rebuilding Afghanistan's National Army," *Perimeters*, pp. 72–86.

²⁰ Ua.

²¹ A tanzim etnikai, vallási, politikai alapján szerveződik. Többnyire politikai irodával és miliciával rendelkezik, Elsősorban katonai szervezet, kevés tanzim tud párttá fejlődni. A mudzsahid az, aki dzsihádot folytat, hitharcos.

²² DAVIS, Anthony (1998), "How the Taliban became a military force?," W. MALEY (ed) *Fundamentalism reborn?*, London

milíciák, amelyek a hadurak etnikai milíciáinak ellenségei voltak. Ezeket ((pl. Badakhsánban a baloldali milíciákat, akik a Rabbáni-féle *Dzsami'át-i Iszlámi* ellenfeleinek számítottak) lefegyverezték a DDR²³ programok keretében az afgán társadalomtól idegen etnikai milíciák helyett. Ezek az afgán fegyveres erőkbe kooptálhatóak, illetve a külföldi terroristák ellen bevethetőek lettek volna.

f./ Ehhez járult a **határórség hiánya**, a törzsi és határügyi minisztérium gyengesége, az arabakéik, a pastun és beludzs törzsek elvesztése, az *Északi Szövetség* hadurain bosszúja a tálibokért a pastun törzseken, a pastun lakosságon tovább gerjesztettek a válságot.

g./ **A képességek gyengeségei korlátozott műveleti képességekkel, mérsékelt tüzérvél, szűkös légi támogatással, gyenge hírszerzési kapacitással, korlátozott logisztikai képességekkel, mérsékelt parancsnoki alkalmassággal és harci képességekkel ruházták csak fel az afgán fegyveres erőket.** A sietség további zászlóaljok és rendőri egységek hozzáadásával sem tudott ezen lényegesen javítani. A biztonsági stratégia az amerikai biztonsági stratégiához való igazodásra szorítkozott, nem önerős követelményekre, önálló biztonsági műveletek végzésére való alkalmasság kiépítésére.

h./ **A légierő és nehézfegyverzet hiánya** volt megfigyelhető. A légierő újjászervezése igen későn kezdődött. A csak hiányos képességekkel rendelkező légierő 181 légi járművel rendelkezett.²⁴ sem a technikai ellátás, az alkatrész és üzemanyag utánpótlás, sem humán erőforrások terén karbantartásuk nem volt megoldott. Tüzérv tekintetében mindvégig megmaradt a koalíciós erők **légitámogatásától való függőség**. Az amerikai légi támogatást sokszor az ellenséggel való harc elválaszthatatlan elemének tekintették. A koalíciós erők távozásával **összeomlott a légijárművek karbantartása**.

i./ Ehhez járultak a **gyenge vezetés rendszerszintű és helyi szintű hibái, a parancsnoki láncolat fragmentáltsága, a parancsnoki kar sem volt motivált**. Az 1992 előtt a tisztikart az ideológiai különbségek ellenére erős szakmai elkötelezettség és patriotizmus jellemezte. Ez mára teljesen megszűnt. **Felbomlott a vezetés egysége**, a parancsnokok tevékenységét a **mikromanagement** jellemezte.

j./ **A logisztikai és technikai problémák** súlyosbították a vezetés egymás iránti, illetve a katonák és a vezetés között egyre mélyülő **bizalmi válságot**.

k./ **A kiképzés gyatra** volt. Csak a különleges műveleti erők voltak jól képzettek, bár azok amerikai függése is erős volt.

l./ Az afgán fegyveres erőknél **hiányzott a motiváció, elkötelezettség, fegyelmezetlenek voltak és nem bíztak parancsnokaikban**. Ez a **hadsereg képességeit, harci potenciálját teljes mértékben aláásta**. Az afgán fegyveres erők külföldi támogatóiktól függőek maradtak.

2./ Az aszimmetriák kiegyenlítődése

²³ Disarmement, Demobilisation and Reintegration of ex-combatants in Afghanistan. A program 2003-ban kezdődött és 2006-ban halt el, kevés sikert hagyva maga mögött.

²⁴ Gozaras-e Wazarat/e Difa! *A Védelmi minisztérium jelentése, 17. Sunbula 1400. (2021. augusztus 06.)

Nem történt meg az törzsi, etnikai elkötelezettségen felülemelkedő össznemzeti lojalitás megteremtése a katonák között, így nem lettek képesek rá, hogy hatékonyan harcoljanak akár a felkelők elleni harc, akár a hagyományos hadviselés terén.

A széthúzó gyenge kormány és a kohézív tálib mozgalom közötti politikai asszimmetria nivellálta a kormányerők és a szinte csak könnyűfegyverzettel rendelkező gerillamozgalom katonai aszimmetriáját. Ez a kiegyenlítődési folyamat okozta évtizedekig a katonai műveletek döntetlenségét, a tálib mozgalom erőre kapását, majd a köztársaság teljes összeomlását. Gyenge, megosztott kormány, anarchisztikus, fragmentált parlament, egymással acsarkodó politikai erők széthúzása a kormánytól kezdve az államapparátus és a fegyveres erők minden szintjéig kiegyenlítették a harcoló felek erőviszonyainak aránytalanságát, mivel a tálibok politikailag egységesek, kohézivek voltak és az ellenőrzésük alá vont területeken egyre inkább kitöltötték azt az űrt, amit a korrupció, fragmentált, inkompetens közigazgatás hagyott maga után.

A szedett-vedett, mindössze könnyűfegyverzettel rendelkező, csak a gerilla harcmodorhoz értő tálibok elvileg 380 ezer fős, a speciális műveleti egységeket tekintve jól képzett, a koalíciós erők erős légi támogatásával rendelkező kormányerőkkel találták szembe magukat, ám ezek **kohézió híján** voltak és **alacsony harci morállal** rendelkeztek. Nem volt miért harcolniuk, nem voltak motiváltak, nem bíztak saját parancsnokaikban, a dohai megállapodást követően fokozatosan demoralizálódtak, az amerikai csapatkivonás Joe Biden elnök általi bejelentését követően végképp nem volt miért harcolniuk. Noha a köztársaságnak volt támogatottsága a lakosság körében, a politikai elitek elmulasztották a lakosságot mobilizálni. 2014, az ISAF misszió befejezése óta az afgán fegyveres erők gyakorlatilag önállóan harcoltak. Az afgán bátor harcos, de csak addig harcol, amíg motivált és megfizetk. A hegyi hadviselésben verhetetlenek mindaddig, amíg ez gerilla hadviselés keretében történik. De ha identitása beolvad egy zászlóalj katonáinak közösségébe, elveszíti önbizalmát, a megfutamodásra gondol, mintsem másokkal védje a terepet, mint ahogyan azt saját földijeivel, saját vezetői alatt tenné.

Fentiek miatt **óriási volt a lemorzsolódás**, nem töltötték fel a sorokat, a korrupció parancsnokok felvették a lejelentett, de a valóságban nem létező kísértetkatonák zsoldját, eladták a fegyverzetet, muníciót, az üzemanyagot. **A dezertálások, a kísértetkatonák következtében a kormányerők létszáma, fegyverzete, harcképessége a valóságban másként nézett ki, mint papíron.**

3./A PRT-k kudarca

Az afgán államnak az ország újjáépítésére való alkalmatlanságát katonai eszközökkel, a civil-katonai együttműködéssel, a tartományi újjáépítési csoportok (Provincial Reconstruction Teams) rendszerével kísérelték meg. Irak és Afganisztán számára kísérelték meg újjáéleszteni katonai és polgári elemeket vegyítve az újjáépítés, a fejlesztés, a mezőgazdaság és a kormányzás támogatása területein. Afganisztánban elsősorban kis hatékonyságú projektekre fókuszáltak. Ezt a rendszert Mc Arthur amerikai tábornok nevével fémjelzetten vezették be a II. világháború után Japán szanálására, majd a koreai háborút követően Korea újjáépítésére. Míg

Japánban és Koreában mindenki akarta az újjáépítést, Afganisztánban, ahol a régi és új hadurak ellenérdekeltek voltak sikeres működtetésében, a helyi struktúrák centripetális ereje gátolta azt. 2006-ban Paktiában alakult az első tartományi újjépítési csoport, 2013-ban országszerte befejezték tevékenységüket.

A PRT-k a tartományi központokra koncentráálódtak, a vidék nagy része elérhetetlen maradt. Párszáz ember közepes európai országnyi területű tartományokban békét fenntartani sem képes, nemhogy újjáépíteni vagy felvirágoztatni. Az eszkalálódó hadműveletek, az intenzív bombázásokra a lakosság reakciója egyre ellenségesebb lett. Mindez utat nyitott a felkelésnek. A messianisztikus célok mögött sokszor kétes szándékok húzódtak meg: ritkafémek és drágakövek illegális bányászata, a pakisztáni-iráni afgán határon a koalíciós erők egyes tagjainak a tálib propaganda és az afgán várísi legendák szerinti állítólagos részvétele a kábítószercsempészetben, másutt fegyver csempészésben és szállításban és műkincs csempészetben is.²⁵

4./ Rossz döntések

A kormánypolitika általában is rosszul menedzselte a fegyveres erőket:

- a./ Sokszor kapkodva, óriási irányváltások történtek politikai-stratégiai kontextusban.
- b./ A nyugati fejlesztési pénzek a hadurakat milliárdossá tették. Ehhez járult a McArthur-i koncepció kudarca. Míg Japánban az újjáépítést, a centrális erőket, Afganisztánban a centripetális erőket segítették, a hadurak, akik a legtöbb szerződést kapták.
- c./ Szabadcsapatokat kooptálták reguláris haderőbe, sokszor az arbakái szerepének a korábbiakban már taglalt félreértelmezése révén. Az arbakái pozitív példa Sinvárban az *Iszlám Állam* ellen, de a mudzsáhid milíciák mint segédrendőrség teljes jogú kooptációja a reguláris fegyveres erőkbe nem!
- d./ A hadműveletek etnicizálása. Az afgán szárazföldi erők csak NATO légi támogatással voltak képesek eredményt elérni, akárcsak anno a szovjet hadműveletek, ezek a műveletek a pastuk ellen irányultak. Míg a szovjetek széleskörű bombázásai, ideggáz bevetése a brezsnyevi „felperzselt föld” katonai stratégiáján, a NATO műveletei a „célzott csapások bármennyi járulékos veszteséggel” elvén alapult.
- e./ A parancsnoki struktúra nehézkes volt, a nagy távolság a helyi parancsnokok és a vezérkar között lassú visszacsatolást tett lehetővé. Ellentétek merültek fel a politikai és a katonai vezetés között, amelyek 2020 májusa, az amerikai csapatkivonás megkezdését követően kiélesedtek.
- f./ A kormányerők harci, tervezési és logisztikai képességei nem voltak megfelelőek.
- g./ A nemzetközi támogatók kétes feltevéseiből következtek a kétséges célok: nem vették tekintetbe, hogy de facto Afganisztán terroristák melegágya maradt, hiszen a hatalomba visszahozott, rosszemlékű hadurak ugyanannak az éremnek a másik oldalát képviselik,

²⁵ SZRAK, /2016) a tálib mozgalom időszakos folyóirata, Szaur 1395 (2016) tavaszi szám, 49.

nemzetközi viszonyrendszerrel radikális szervezetekhez, és terrortámogató államokhoz fűződő kapcsolatokkal.

h./ A külvilágot illetően a fegyveres erőknek nem volt önálló víziójuk.

A fegyveres erőkkel kapcsolatos rossz döntések következményeit tovább súlyosbították a 2021-es év hibás intézkedései:

1./ A katonai vezetés de facto lefejezése történt, a tapasztalt vezérkari főnök, mintegy 70 tábornok és 4.500 főtiszt leváltását²⁶, helyükre tapasztalatlan, a fegyveres erők kultúráját nem ismerő, számukra idegen fiatalok, sokszor civilek kinevezése követte. A 2018-as nyugdíjrendelet a gyakorlatban a nyugdíjkorhatár leszállítását jelentette. Alkalmazásával a legjobb erőktől, az 1992 előtti hivatásos tisztektől sikerült megszabadulni, maradt a dzsihádi parancsnokok és a frissen kinevezett, külföldről behozott, életidegen fiatalok kakasviadala.

2./ A vezetés egységének további bomlása volt kapasztalható, egyre mélyültek az ellentétek soraikban.

3./ A vezetési lánc megtört, a vezetés illetve a helyi egységek elszigeteltek voltak egymástól.

IV./ A tálib mozgalom átalakulása

A kormányoldal hibáival és mulasztásaival szemben a tálib mozgalom az eltelt húsz év során kedvező átalakuláson ment keresztül, melynek eredménye a következőkkel jellemezhető.

1./ Igen hatékony vezetéssel rendelkezik.

2./ Gyors reagálású, igen hamar képes kihasználni az ellenfél gyengeségeit. Helyzetfelismerő, elemző-értékelő képességei igen jók.

3./ Hálózatépítő képessége jó, gyorsan kiépíti a helyi parancsnokokból, más felkelő csoportokból a hálózatok hálózatát. Éppen ezért igen gyors és hatékony mozgósításra képes.

4./ Figyelemre méltóan hatékony titkosszolgálatlaltal, hírszerzéssel és felderítéssel és belső elhárítással rendelkezik, többnyire pakisztáni támogatással.

5./ Katonai felépítése elég centralizált ahhoz, hogy ellenálló, kitartó legyen, de elég rugalmas ahhoz, hogy hatékonyan működjön.

6./ A tálibok szigorú elveik ellenére elég rugalmasak ahhoz, hogy felhasználjanak bűnözői szindikátusokat céljaik eelérésére és jövedelem szerzésre.

7./ Mivel a helyi parancsnokok autonómiát élveznek, a csapatok a vereséget követően gyorsan képesek újjá szerveződni, rendezni soraikat.

8./ A mai táliboknak már a Korán és Kalasnyikovon kívül laptopjuk is van. Az idők során magas szintű professzionalizmusra tettek szert az információs és pszichológiai műveletekben is.

²⁶ AFGHANISTAN WAR: ARMY CHIEF REPLACED AS TALIBAN SEIZE MORE CITIES, BBC, August 12, 2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-58170847> (Letöltve: 2021.08.25.)

9./ Fentiekből adódóan korszerű kommunikációs eszközök, rádiók, mobil telefonok használata jellemzi őket.

10./ Erős ideológiai elkötelezettséggel, motivációval rendelkeznek, ehhez járult a nemzeti felszabadító háború, az „imperialista hódítók” kiűzésének, a világhatalom legyőzésének narratívája.

11./ 2001 után, mivel a koalíciós erők a tálib rezsim megdöntésének szárazföldi műveleteit az *Északi Szövetség* csapataival végeztették el, az új rezsim kialakítása is az afgánok (pastunok) rovására történt, ezért a tadzsikok, hazarak és az üzbégek túlreprezentáltak voltak a fegyveres erőkben és a kormányzatban egyaránt. A pastunok úgy érezték, hogy kizárták őket a közügyekből. A tálib propaganda kihasználta ezt, akárcsak az egyre erősödő idegen ellenességet, hogy a külföldiek a lakosság szemében segítőkéből egyre inkább megszállók, vendégekből ellenségek lettek. Északon a tálib propaganda a tadzsik, hazara, üzbég haduraknak a pastun közösségek ellen elkövetett atrocitásaiból táplálkozott, a tálibok felismerték, hogy északon a különböző nemzetiségek igen tarka kaleidoszkópjának bonyolult szövevényében, interetnikus ellentétek szövevényes hálójában élnek. Kihasználva ezeket az ellentéteket, ezúttal északon a tálibok a nem-pastun nemzetiségek köréből is sikerrel toboroztak, megvédve őket a velük ellenséges etnikum milíciáitól, jól forgatták az etnikai kártyát, nemcsak a pastun közösségek, de a gyengébb etnikai, nemzetiségi kisebbségek védelmezőiként léptek fel, ezért tudták ezúttal meghódítani az északi tartományokat is. Így voltak képesek 2021-ben megnyitni az északi frontot.

12./ Szociális érzékenységet tanúsítanak.

13./ Igen sikeresen alkalmaztak szofisztikált propaganda módszereket.

14./ Kihasználták a szociális és etnikai sérelmeket.

15./ Kihasználták a helyi kormányzati vákuumot és igyekeztek lerombolni a helyi kormányzást, majd igazságosabb szolgáltatásokkal kitölteni ezt az űrt.

16./ Koherens stratégiát dolgoztak ki.

17./ Kitűnő képességekkel rendelkeznek, hogy maguk alá gyűrjék a tradicionális társadalmi, főleg a törzsi struktúrákat. Lehetőleg több, egymással ellenséges törzs tagjaiból állítják össze csapataikat.

18./A tálib mozgalomnak nincs egységes ideológiája, ebben sem viseli politikai szervezet sajátosságait. Vezetőik autonómok, nézeteik meglehetősen eltérnek egymástól.

Mindezekből következtek a koalíciós erőkteljes kivonásának hírére követően felbátorodott tálibok döntő sikerei. A tálibok stratégiájának kezdeti lendülete északon, ahol 1995-2000 között a legerősebb volt az ellenállás, preemptív csapás volt, megakadályozandó az *Északi Szövetség* újjászerveződését, a tálibok elleni ellenállás megszervezését: a határátkelőhelyekre és egyéb jól jövedelmező helyekre fókuszálva, elkerülve a keleti tartományokat, ahol a kormány támogatottsága erős volt. Az északi front megnyitásakor a nem-pastun tálibokra számíthattak.

Az üzbeg-tadzsik régi etnikai ellentéteket kihasználva elsősorban üzbégeket toboroztak, ám az északi üzbég közösségek könnyen a pastunok ellen fordulhatnak, ahogyan ez 1992-ben, 1998-ban és 2001-2002-ben történt. 2022. január 13-án a tálib hatóságok letartóztatták Fariáb tartomány tálib katonai parancsnokát, az üzbég nemzetiségű Alim Makhdúmot, erre az üzbeg tálibok összefogtak Dosztum erőivel és Maimanában a tálibok belső ellentétei etnikai zavargásokká eskalálódtak.

Az ellenőrzés mértékét úgy határoztuk meg, hogy ki ellenőrzi a járásközpontokat, a tálibok még nem alakítottak ki sem védelmi pozíciókat, sem kormányzást. Az elesett járások közül számos már de facto tálib ellenőrzés alatt állt, ahol a járásközpontokban az afgán fegyveres erők elszigetelődtek. Korábban is tömegesen elfoglalhatták őket, ám nem tették.

A tálibok stratégiája május 1-étől változott meg, Biden elnök április 14-i, a feltétel nélküli, mielőbbi csapatkivonásra vonatkozó nyilatkozatára reagálva, ami katalizálta a tálibokat, hogy intenzifikálják támadásaikat, és kezdeti heves harcok után demoralizálta az afgán fegyveres erők morálját, ami a rohamos területi veszteségekben megnyilvánult. Május 1-én, amikor az amerikai csapatok végleges kivonása megkezdődött, a kormányerők még az ország mind 34 tartományát ellenőrzésük alatt tartották, és mindössze 31 járás volt a tálibok kezén. Ez gyors tempóban megváltozott.

A dohai egyezmény 2020. február 29-én történő aláírását követően eltelt 18 hónap során, amely során kötelezettséget vállaltak, hogy ne támadják egymást, de ami lehetővé tette a táliboknak, hogy támadják az afgán kormányerőket, vérszemet kaptak. Az amerikaiak azzal vádolták a tálibokat, hogy megszegik az íratlan megállapodásokat, hogy alábbhagynak az erőszakkal. Azok kiszámíttan fokozták támadásaikat oly módon, hogy miszerint kitaktikázzák, hogy meddig mehetnek el az amerikai légierő válaszcsoportjai nélkül. Már tudták, hogy Washington nem vonja vissza a táliboknak biztosított engedményeket attól való félelmében, hogy ismét háborúba sodorják az amerikai hadsereget. Ennek következtében a tálibok már nem voltak érdekeltek a konfliktus tárgyalásos lezárásában, és országszerte támadásokat intéztek az afgán erők ellen. A dohai egyezményben megállapodtak, hogy a tálibok nem támadják a szövetséges csapatokat, ám lehetővé tették nekik, hogy az afgán fegyveres erőköt támadják.

V./ Quo vadis Afganisztán?

Semmiképpen sem Gháni elnök hirtelen távozása segítette a tálibokat a gyors diadalhoz. Győzelmük elkerülhetetlen volt, legfeljebb az elnök gyors távozása felgyorsította a folyamatot, amely nem volt annyira meglepő, ahogyan az elemzők előrejelzéseinek teljes kudarca láttatja.

A „Szökés” a hadurak továbbélését, Karzaí, Abdullah és Hekmatjárnak „össz nemzeti kormány” formájában a tálibokra erőltetésének és az ország szétesésének megakadályozását jelentette. A Khalilzád által tervezett tálib-hadúr koalíciós kormány Gháni technokratáit kizárta volna a kormányzástól. Az elnök távozásával a Naadzsiullah forgatókönyv megismérlődését, akadályozta meg. Míg 1992-ben a milíciák estek egymásnak, ma már a teljes lakosság harcolt

volna annak ellenére, hogy mindenki elfáradt a 43 éves konfliktusban. A polgárháború kitörésének és az ország szétesésének megakadályozása volt a tét.

A tálibok katonai téren stratégiájuk kialakításában és a gyakorlatba átültetésében meglepő flexibilitást tanúsítottak. Kérdés, hogy mennyire képesek rugalmasnak bizonyulni a kormányzati politika terén. Könnyebb volt megdönteni egy gyenge és megosztott kormányt, annál nehezebb hatékonyan helyreállítani olyan adminisztrációt, amely hazai és nemzetközi legitimitációt nyer.

A kormányzat kizárólagossága, a szegénység a mélyülő gazdasági válság veszélye, a tálibok merev intézkedéseinek elutasíthatósága nagymérvű. Belföldi elfogadottság nélkül nehezen nyernek külföldi legitimitációt. Utóbbi megszerzéséhez az ENSZ BT-nek le kell venni kormánytagjaikat a terroristák listájáról, belföldi téren pedig alulról szerveződő helyi dzsirgák küldötteiből alakuló alkotmányozó nemzetgyűlésnek, Lója Dzsirgának kell alkotmányozás és össznépi támogatás biztosítása révén legitimitálni hatalmukat.²⁷

A harci mentalitásból a felelős kormányzás attitűdjeire való átmenetet számos kihívás gátolja. Az egyik a **politikai-ideológiai megosztottság** a kormányon belül, főleg a hatalommegosztás és az általános amnesztia tekintetében.

Problematikus a **deradikalizáció** kérdése, az ellenségeskedés megszüntetése a társadalom egyes szegmenseivel szemben, akiket be kell vonni a kormányzásba. Nem készítették fel a harcosait a drámai változásokra, a háború alatti magatartásról a békés kormányzás nehéz feladataira, politikai kultúrájára.

Mindezek kétséget ébresztenek, hogy a tálibok képesek-e és meg akarják-e akadályozni külföldi dzsihadisták infiltrációját, ami veszélyt jelent az egész térségre nézve, és azon túlmenően is. A tálibok ideológiai és politikai vitája frakcióin belül eszkalálódhat. Vetélkedés lehetséges az új vezetésen belül a különböző frakciók mindenekelőtt a Barádar molla nevével fémjelzett kandahári, Durráni tálibok és a Haqqáni hálózat főleg Ghilzai és Karláni törzsekhez tartozó harcosai között, ami belső válságot eredményezhet, ahol a disszidensek az *Iszlám Államhoz* vagy más dzsihadista szervezethez csatlakozhatnak.

Kihívást jelent, hogy ismét a nulláról kell felépíteni a hadsereget, a fegyveres erőket, a tálibok népesítik be a korábbi fegyveres erők egységeit, a meglévő katonai hálózat se nem befogadó, se nem egységes. A tálib haderő is különböző csoportokból áll, akik különböző régiókban csatlakoztak hozzájuk és húsz évig felkelőként harcoltak, most pedig nekik kell fenntartaniuk a közbiztonságot, a törvényes rendet és stabilitást. Kérdéses, hogyan védik meg közigazgatásukat és a polgári lakosságot olyan erőkkel, amelyeket vidéki felkelésekre képeztek ki. Képesek lesznek-e új katonai rendszert megtervezni és kialakítani önkéntes toborzás révén? Egy hadsereg a saját legitimitációját és fenntarthatóságát a kormány legitimitációja és fenntarthatósága révén nyeri. A tálibok még nem tettek szert hazai és nemzetközi legitimitációra.

²⁷<https://www.facebook.com/voapashto/videos/659463252069762> A tálibok korábbi pakisztáni nagykövete, Abdul Salam Zajif molla az Amerika Hangja pastu adásának adott 2022. január 19-i interjújában látta szükségesnek a legitimáló dzsirgák összehívását.

A másik nagy kihívás a **radikalizálódás**, a harcosok soraiban az ellenséges attitűdök megszüntetése a társadalom egyes szegmensei (nők, etnikai, nyelvi kisebbségek) irányába. A kisebbségeket, a nőket be kell vonni a kormányzásba. Attól tartanak, hogy ezen intézkedések révén harcosaik elpártolnak tőlük és az *Iszlám Állam*, vagy más terrorszervezetek soraiban keresnek menedéket. Nem veszíthetik el őket azzal, hogy tüstént drámai változásokat eszközöljenek. Nehéz a háborús képességek átkonvertálása a békés kormányzásra.

A tálibok országszerte gyorsan helyreállították a közbiztonságot. A korábban fennhatóságuk alatti álló területeken is rendet tartottak, ahol lazult húsz év során nem tértek vissza terrorszervezetek az országba és nem történt az általuk ellenőrzött területekről harmadik ország ellen terrortámadás. Terrorista csoportok jelenléte annak köszönhető, hogy a hadigazdaságban és a kábítószerkereskedelemben érdekelt nemzetközi szindikátusok gerjesztenék az instabilitást. Az instabilitás eszkalálódása az ország területi integritását veszélyeztető dezintegrációs folyamatokat szítana.

Bár látványos terrortámadások az utóbbi közel másfél évtizedben az Egyesült Államok és szövetségesei ellen máshonnan sem történtek, húsz év elteltével a nyugati koalíció korántsem aratott diadalt „a terrorizmus” felett. A tálibok győzelmével a szeptember 11-i évfordulón az *Al-Káida*, az *Iszlám Állam* és más terrorszervezetek ünnepelték „az imperializmus erői,” a világ legnagyobb katonai szövetségének a NATO-nak és a 47 országot magában foglaló nemzetközi koalíció erői felett aratott győzelmet. Nem kizárt, hogy mindez a jövőben a nemzetközi terrorszervezetek megerősödéséhez vezet. Erre utal az Al-Káida emíreje, Ayman Al-Zawahiri afganisztáni jelenléte is, akivel 2022. július 30-án Kabulban amerikai dróncsapás végzett.

Mindezek kétségeket ébresztettek, hogy a tálibok képesek-e és meg akarják-e akadályozni külföldi dzsihádisták beszivárgását, ami az egész régióra nézve és azon túl is nagy veszélyt jelent. Bár a tálibok mindeztidáig nem tettek eleget az államiság ismérveinek és a nemzetközi jogi normáknak, mindezek ellenére ezúttal Afganisztán nem marad magára, mivel geostratégiai helyzete okán megélné a „Nagy Játék” tengelyén helyezkedik el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AFGHANISTAN ANALYSTS NETWORK, (3. January 2017), *The Non-Pashtun Taliban in the North: A Case Study from Badakhshan* <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-non-pashtun-taliban-of-the-north-a-case-study-from-badakhshan/>

AZAMI, Dawood, „Is Russia arming the Afghan Taliban?” (2 April 2018), *BBC News*

BASIT, Abdul (June 2020) “The U.S.-Taliban Deal and Expected U.S. Exit from Afghanistan Impact on South Asian Military Landscape”, *Counter Terrorist Trends and Analyses*, Nanyang Technological University Singapore, International Centre of Political Violence and Terrorism Research 12 (4) 8–14.

BERGEN, Peter: (26 December 2009) “The Battle for Tora Bora: Bin Laden’s Escape,” *The New Republic*

- BOKHARI, Kamran- SENZAI, Farid (eds) (2013) *Rejector Islamists: The Taliban and Nationalist Jihadism. Political Islam at the age of Democratization*. New York, Palgrave Macmillan, 119–133.
- BOYCE, George D.: „From Assaye to Assaye: Reflections on British Government, Force and Moral Authority in India”, *Journal of Military History*, LXIII. (1999) pp. 643–69.
- COLL, Steve: (2004) *Ghost Wars*, New York, Penguin, pp. 201–202.
- DAVIS, Anthony (1998), “How the Taliban became a military force?,” W. MALEY (ed) *Fundamentalism reborn?*, London
- DEAN, Nelson (10 August 2011) “Secret peace talks with Taliban collapsed over leaks,” *The Telegraph*, London
- DEOBANDI ISLAM: The Religion of the Taliban. U.S. Navy Chaplain Corps, 15 October 2001
- DORRONSORO, Gilles (2009) *The Taliban’s Winning Strategy in Afghanistan*, Carnegie Endowment for Peace,
https://carnegieendowment.org/files/taliban_winning_strategy.pdf
- DRESSLER, Jeffrey: (2010) ‘The Haqqani Network, A Strategic Threat’, *Institute for the Study of War*
- „What is the Haqqani network which is linked to al-Qaeda?,” (7 September 2021) *The Independent*
- FARMER, Ben (16 March 2010) Hamid Karzai held secret talks with Mullah Baradar, *The Telegraph*, London
- FARMER, Ben (18 June 2011) “America has opened peace talks with Taliban says Afghan President Hamed Karzai”, *The Telegraph*, London (289–299)
- FENG, Emily, “Here’s what a Taliban-controlled Afghanistan may mean for China”, (August 21, 2021)
<https://www.npr.org/2021/08/23/1029622154/heres-what-a-taliban-controlled-afghanistan-may-mean-for-china?t=1642077551188>
- GIUSTOZZI, Antonio, (2004), “The demodernization of an army: Northern Afghanistan 1992-2001”, *Small Wars and Insurgencies*
- GIUSTOZZI, Antonio (2019) *Decoding the new Taliban: Insights from the Afghan field*. Columbia University Press
- GIUSTOZZI, Antonio -: FRUD, Bezhana: (9 June, 2020) “Iranian Links: New Taliban Splinter Group Emerges that Opposes U.S. Peace Deal, www.rfer.org
- GOPAL, Anand -MAHSUD, MANSUR Khan- FISHMAN, Brian, (June 3 2010) “Inside the Haqqani Network”, *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/author/anand-gopal-mansur-khan-mahsud-brian-fishman-june-3-2010/>

- GOPAL, Anand (1 June 2009) “The most deadly U.S. foe in Afghanistan, *Christian Science Monitor*
- GUL, Awaz (31 October 2021),”Moscow hosts international talks with Taliban to discuss Afghan crisis”
<https://warontherocks.com/2021/08/after-withdrawal-how-china-turkey-and-russia-will-respond-to-the-taliban/>
- Iran backs Taliban with cash and arms, *The Wall Street Journal*
<https://www.wsj.com/articles/iran-backs-taliban-with-cash-and-arms-1434065528>
- JACKSON, Ashley – AMIRI, (November 2019) “Insurgent’s Bureaucracy how the Taliban makes policy”, *Peaceworks*, Washington D.C. United States Institute of Peace
- JALALI, Ali Ahmad (Autumn 2002) “Rebuilding Afghanistan’s National Army”, *Perimeters*, pp. 72–86.
- KATONA, Magda Nasrin, (2014) „Az Al-Káida első csatája: A dzsalálábádi csata máig ható tanulságai” *Hadtudomány*, 2014/1-2., 73–91. ISSN 1215-4121
https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2014/1-2/2014_1_2_8.pdf
- KNOWLTON, Brian (7 December 2001) „Rumsfeld rejects plan to allow Mullah Omar to live in dignity. Taliban fighters agree to surrender Kandahar” *International Herald Tribune*
- KOFMAN, Michael, STEIN, Aaron, SUN, Yun, „After withdrawal, how China, Turkey and Russia will respond to the Taliban”, (31 August 2021), *War on the Rocks*
<https://warontherocks.com/2021/08/after-withdrawal-how-china-turkey-and-russia-will-respond-to-the-taliban/>
- MAJIDYAR, Ahmad, Top Afghan military official: We have evidence Iran provides weapons to Taliban, (7 September 2017), *MEI@75*,
<https://www.mei.edu/publications/top-afghan-military-official-we-have-evidence-iran-provides-weapons-taliban>
- MEHREEN, Zahra Malik (15 January 2015) “Pakistan bans Haqqani Network after security talks with Kerry” www.reuters.com
- Moj. Mohammad (2015) *The Deoband Madrasah Movement: Countercultural Trends and Tendencies*, Anthem Press
- ODI, “Taliban will try Bin Laden if the U.S. provides evidence.”, (5 October 2001) *The Guardian*
<https://odi.org/en/publications/taliban-narratives-on-al-qaeda-in-afghanistan/>
- ODI, (2002). *Lessons from Bonn: The victors’ peace?*

- RASHID, Ahmed, (March 2000) *Taliban: Militant Islam, Oil and Fundamentalism in Central Asia*, Yale University Press
- RASSLER, Don, VAHID, Brown, (2013) *Fountainhead of Jihad: The Haqqani Nexus 1973 - 2012*, Hurst Publisher, London
- RASSLER, Don, VAHID, Brown (14 July 2011) „The Haqqani Nexus and the Evolution of Al/Kaeda”, Harmony Program Combating Terrorism Center
- RAMANI, Samuel, *Russia and the Taliban: Perspective partners?*, (14 September 2021) RUSI
<https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russia-and-taliban-prospective-partners>
- ROGGIO, Bill (9 July 2021) “Taliban squeezes Afghan government by seizing key border towns.” *FDD’s Long War Journal*
- RUTTIG, Thomas, (2021) „From Doha to Peace? Obstacles rising in the way of intra-Afghan talks”
<https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace-from-doha-to-peace-obstacles-rising-in-the-way-of-intra-afghan-talks/>
- SAVAGE, Charlie, SCHMITT, Eric, SCHWIRTZ, Michael „Russia secretly offered bounties to kill U. troops, intelligence says”(26 June 2020), *The New York Times*
<https://www.nytimes.com/2020/06/26/us/politics/russia-afghanistan-bounties.html>
- SIDDIQUI, Abubakr (26 September 2011), “Questions Raised About Haqqani Network’s Ties with Pakistan”, *International Relations and Security Network*
- SHAHZAD, Syed Saleem: (5 May 2004), “Through the eyes of the Taliban”, *Asia Times*
- SHAHZAD, Syed Saleem July 2016),” Hello Al Qaeda, goodbye America”, *Asia Times*,
- TISDALL, Ewen – MCASKILL, Simon (19 July 2010) „White House shifts Afghanistan strategy towards talks with Taliban”, CNN
- UNAMA (July 2016), *Report about the security situation in Afghanistan*
- VON LISCHOTEN, Alex Strick – KUEHN, Felix: (2012) *The Enemy we created. The Myth of Al-Qaeda-Taliban Merger in Afghanistan*, Oxford University Press
- WRIGHT, Lawrence (2006) “The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11”
<https://www.pulitzer.org/winners/lawrence-wright>
- ZAHID, Hussain (2007), *Frontline Pakistan: the Struggle with militant Islam*, Columbia University Press
https://www.academia.edu/15722233/Understanding_Al_Qaeda_Changing_War_and_Global_Politics_By_Mohammad_Mahmoud_Ould_Mohamedouy_A_review_by_Tom_Smith?email_work_card=title
<https://www.c-r.org/accord/afghanistan/lessons-bonn-victors%E2%80%99-peace>

Interjú Hamdullah Mohibbal VOA Dari, 17. December 2021.

<https://www.facebook.com/voadari/videos/611551793603961>

https://www.academia.edu/15722233/Understanding_Al_Qaeda_Changing_War_and_Global_Politics_By_Mohammad_Mahmoud_Ould_Mohamedouy_A_review_by_Tom_Smit_h?email_work_card=title

“Haqqani network denies links with I.S.I.” (1 December 2021)The Express Tribune Agnece France